

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Boris Karadžić

**Mirovna operacija Združenih narodov v Kambodži: analiza različnih pristopov k
ocenjevanju uspešnosti mirovne operacije**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Boris Karadžić

Mentorica: doc. dr. Maja Garb

**Mirovna operacija Združenih narodov v Kambodži: analiza različnih pristopov k
ocenjevanju uspešnosti mirovne operacije**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

*Zarji in Miri,
hvala za motivacijo, pomoč in vso podporo.*

Mirovna operacija Združenih narodov v Kambodži: analiza različnih pristopov k ocenjevanju uspešnosti mirovne operacije

Mirovne operacije so eno izmed ključnih orodij Organizacije Združenih narodov (OZN) za ohranjanje svetovnega miru in varnosti, kar se kaže v naraščanju števila in kompleksnosti mirovnih operacij po koncu hladne vojne. V diplomskem delu je predstavljena mirovna operacija UNTAC in analiza njene uspešnosti upoštevajoč kriterije OZN in Darye Pushkine. Prikazano je, da je bila mirovna operacija UNTAC le delno uspešna, čeprav jo resolucija VS OZN ocenjuje kot uspešno. Tudi analiza kriterijev po Capstone doktrini (soglasje sprtih strani, nepristranskost, neuporaba sile) ponazarja, da je bila mirovna operacija delno uspešna, saj soglasje sprtih strani ni bilo doseženo. Glede na kriterije Pushkine je bila mirovna operacija UNTAC uspešna le pri preprečevanju širjenja konflikta preko meja države; pri omejitvi konflikta v državi gostiteljici, zmanjšanju človeškega trpljenja in pri podpiranju reševanja konflikta pa je bila le delno uspešna. Analiza posamičnih nalog, zapisanih v mandatu mirovne operacije UNTAC, prav tako kaže na to, da so bile od devetih nalog mandata uspešno izpolnjene le štiri (nadziranje in potrditev umika tujih vojaških sil, izvedba svobodnih in pravičnih volitev, repatriacija in ponovna naselitev kamboških beguncev in razseljenih oseb ter pomoč pri programu razminiranja in ozaveščanju prebivalstva glede min), zaščita človekovih pravic, nadzor nad vojaško varnostjo in vzdrževanje redu in varnosti ter gospodarska rekonstrukcija in razvoj so bile le delno uspešne. Mirovna operacija pa je bila povsem neuspešna pri razorožitvi in demobilizaciji strani v sporu.

Ključne besede: mirovne operacije, UNTAC, OZN, Pushkina, kriteriji uspešnosti.

United Nations peacekeeping operation in Cambodia: analysis of different approaches to assessment of successfulness of peacekeeping operations

This thesis proposes the UNTAC peacekeeping operations and the analysis of its performance successfulness, considering the criteria of the UN and Darya Pushkina. The analysis shows that UNTAC was only partially successful, even though the United Nations Security Council resolution assesses it as a successful one. The capstone Doctrine criteria analysis (consent to the parties, impartiality, non-use of force) shows that the peacekeeping operation was only partially successful, as the consent of the parties was not achieved. According to the Pushkina criteria, UNTAC was successful only in the segment of preventing the spread of conflict beyond the state boarder, while it was only partially successful in limiting the conflict in the host state, in reduction of human suffering, and in promoting the conflict resolution. The analysis of the tasks set out in the UNTAC mandate also shows that only four of nine tasks were successfully accomplished (monitoring and verification of the withdrawl of foreign military forces, the conduct of free and fair election, repatriation and resettlement of Cambodian refugees, assistance with mine clearance and mine awareness programmes), while the protection of human rights, the oversight of military security and civil administration and the maintenance of law and order, as well as economic reconstruction and development were only partially successful. However, UNTAC was entirely unsuccessful in disarmament and demobilistion of the parties to the conflict.

Key words: pacekeeping operations, UNTAC, UN, Pushkina, criteria for success.

KAZALO

1	UVOD.....	10
2	METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	11
2.1	Opredelitev teme in ciljev diplomskega dela	11
2.2	Raziskovalno vprašanje.....	12
2.3	Metode proučevanja	12
2.4	Struktura diplomskega dela.....	12
3	OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	13
3.1	Organizacija Združenih narodov	13
3.1.1	Generalna skupščina OZN (GS OZN)	14
3.1.2	Varnostni svet OZN (VS OZN)	14
3.1.3	Generalni sekretar OZN.....	15
3.2	Mirovne operacije	15
3.2.1	Definicije mirovnih operacij	15
3.2.2	Razvoj mirovnih operacij.....	17
3.2.3	Tipologija mirovnih operacij	19
3.2.3.1	<i>Operacije ohranjanja miru prve in druge generacije</i>	19
3.2.3.2	<i>Tradicionalne in kompleksne mirovne operacije</i>	21
3.2.3.3	<i>Tipologija mirovnih operacij po Fethersonu</i>	21
3.2.3.4	<i>Razvita tipologija mirovnih operacij</i>	22
4	OCENJEVANJE USPEŠNOSTI MIROVNIH OPERACIJ.....	24
4.1	Kriteriji uspešnosti mirovne operacije po OZN	24
4.2	Kriteriji uspešnosti mirovnih operacij po Darya Pushkina	27
5	MIROVNA OPERACIJA UNTAC V KAMBODŽI	29
5.1	Kambodža.....	29
5.2	Zgodovina Kambodže	30
5.2.1	Državljanska vojna.....	30
5.2.2	Pariški mirovni sporazum	33
5.2.3	Mirovna operacija UNAMIC	33
5.3	Mirovna operacija UNTAC.....	34
5.3.1	Začetek mirovne operacije UNTAC – faza I	36
5.3.2	Faza II	36
5.3.3	Predvolilna kampanja.....	39

5.3.4	Volitve.....	40
5.3.5	Povolilno obdobje	42
5.3.6	Zaključek operacije.....	43
6	ANALIZA USPEŠNOSTI MIROVNE OPERACIJE UNTAC	44
6.1	Analiza uspešnosti po kriterijih OZN.....	44
6.1.1	Analiza uspešnosti mandata mirovne operacije UNTAC	44
6.1.2	Analiza uspešnosti mirovne operacije UNTAC po Capstone doktrini	48
6.2	Analiza uspešnosti po kriterijih Darye Pushkine	51
7	VERIFIKACIJA RAZISKOVALNEGA VPRAŠANJA IN SKLEPNA MISEL	56
8	LITERATURA	60

SEZNAM SLIK IN TABEL

Slika 5.1: Zemljevid Kambodže	29
Tabela 5.1: Rezultat volitev v Kambodži leta 1993.....	41
Tabela 6.1: Analiza uspešnosti izpolnitve nalog mandata UNTAC	48
Tabela 6.2: Analiza uspešnosti UNTAC po kriterijih Capstone doktrine	50
Tabela 6.3. Analiza uspešnosti UNTAC po kriterijih Darye Pushkine	54
Tabela 7.1: Pregled končne ocene uspešnosti UNTAC	58

SEZNAM KRATIC

ASEAN	<i>The Association of Southeast Asian Nations</i> (Zveza držav Jugovzhodne Azije)
BLDP	<i>Buddhist Liberal Democratic Party</i> (Budistična liberalna demokratska stranka)
CMAC	<i>Cambodian Mine Action Center</i> (Kamboški center za razminiranje)
CPP	<i>Cambodian People's Party</i> (Kamboška ljudska stranka)
DK	Demokratska Kampučija
DOMREP	<i>Mission Of The Representative Of The Secretary-General In The Dominican Republic</i> (Misija predstavnika generalnega sekretarja v Dominikanski republiki)
ECOWAS	<i>Economic Community of West African States</i> (Gospodarska skupnost zahodnoafriških držav)
FUCINPEC	<i>Front Uni National Pour Un Cambodge indépendant, Neutre, Pacifique et Cöooperatif</i> (Združena fronta za neodvisno, nevtralno in kooperativno Kambodžo)
GS OZN	Generalna skupščina Organizacije Združenih narodov
ICORC	<i>Interantional Commitee on the Reconstruction of Cambodia</i> (Mednarodni odbor za rekonstrukcijo Kambodže)
IJA	<i>Interim Joint Administration</i> (Vmesna skupna vlada)
IPSO	<i>International Polling Station Office</i> (Mednarodni nadzorniki volilnih mest)
KPNLF	<i>Khmer People's Liberation Front</i> (Osvobodilna fronta Kmerov)
KR	<i>Khmer Rouge</i> (Rdeči Kmeri)
MMWG	<i>Mixed Military Working Group</i> (Mešana vojaška delovna skupina)
MOLINAKA	<i>Mouvement Pour La Libération Nationale du Kampuchéa</i> (Gibanje za narodno osvoboditev Kampučije)
MONUC	<i>United Nations Mission in the Democratic Republic of Congo</i> (Operacija Združenih narodov v DR Kongo)
OAS	<i>Organization of American States</i> (Organizacija ameriških držav)
OZN	Organizacija združenih narodov
PDK	<i>Party of Democratic Kampuchea</i> (Demokratska stranka Kampučije)
PNGC	<i>Provisional National Government of Cambodia</i> (Začasna državna vlada Kambodže)

QIP	<i>Quick Impact Projects</i> (Projekti hitrega učinka)
SNC	<i>Supreme National Council</i> (Vrhovni narodni svet)
SOC	<i>State of Cambodia</i> (Država Kambodža)
SRSR	<i>Special Representative of the Secretary-General</i> (Posebni predstavnik generalnega sekretarja)
UL OZN	Ustanovna listina Organizacije Združenih narodov
UNAMIC	<i>United Nations Advance Mission in Cambodia</i> (Predhodna misija Združenih narodov v Kambodži)
UNDOF	<i>United Nations Disengagement Observer Force</i> (Sile Združenih narodov za nadzor umika)
UNDP	<i>United Nations Development Program</i> (Program Združenih narodov za razvoj)
UNEF 1	<i>United Nations Emergency Force</i> (Sile izrednega stanja Združenih narodov)
UNFICYP	<i>United Nations Peacekeeping Force in Cyprus</i> (Mirovna operacija Združenih narodov na Cipru)
UNHCR	<i>United Nations High Commissioner for Refugees</i> (Visoki komisar Združenih narodov za begunce)
UNICEF	<i>United Nations International Children's Emergency Fund</i> (Sklad Združenih narodov za otroke)
UNIFIL	<i>United Nations Interim Force In Lebanon</i> (Začasne sile Združenih narodov v Libanonu)
UNMOGIP	<i>United Nations Military Observer Group in India and Pakistan</i> (Vojaška opazovalna skupina Združenih narodov v Indiji in Pakistanu)
UNSRID	<i>United Nations Research Institute for Social Development</i> (Raziskovalni inštitut Združenih narodov za družbeni razvoj)
UNTAC	<i>United Nations Transitional Authority in Cambodia</i> (Prehodna uprava Združenih narodov v Kambodži)
UNTSO	<i>United Nations Truce Supervision Organization</i> (Organizacija Združenih narodov za nadzor premirja)
USD	<i>United States Dollar</i> (ameriški dolar)
VS OZN	Varnostni svet Organizacije združenih narodov

1 UVOD

Organizacija združenih narodov (OZN) je bila ustanovljena z namenom ohranjanja mednarodnega miru in varnosti, za pospeševanje mednarodnega ekonomskega in socialnega sodelovanja, za krepitev spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin in z namenom, da deluje kot središče, kjer se usklajujejo prizadevanja držav za doseganje skupnih ciljev.

Mirovne operacije so eno izmed najučinkovitejših in ključnih orodij OZN za ohranjanje svetovnega miru in varnosti. Od leta 1948 je bilo pod okriljem OZN izvedenih 71 mirovni operacij, od katerih je leta 2016 16 mirovni operacij še vedno aktivni (United Nations 2016d). Mirovne operacije kot orodje mirovnega reševanja sporov niso predvidene znotraj Ustanovne listine OZN (UL OZN). Formalno je bil njihov status priznan leta 1965, ko je Generalna skupščina OZN (GS OZN) ustanovila Komite za mirovne operacije (Grošelj 2007, 13). Mirovne operacije strokovnjaki uvrščajo med 6. in 7. poglavje UL OZN, pri čemer so v 6. poglavju opredeljena sredstva za mirno reševanje sporov, v 7. poglavju pa so definirane akcije v primeru ogrožanja miru, kršitve miru in agresivnih dejanj (Ustanovna listina Združenih narodov, 6-8 poglavje). Nekateri strokovnjaki celo menijo, da se mirovne operacije definirane v t.i. poglavju šest in pol, tovrstno terminologijo pa je prvič uporabil generalni sekretar ZN Dag Hammarskjöld, ustanovitelj prve mirovne operacije leta 1956 v Sueškem prekopu (Jelušič 2005, 16).

Kot narekuje zgodovina, se je število oboroženih spopadov med državami v obdobju po 2. svetovni vojni močno znižalo, a žal na račun porasta notranjedržavnih konfliktov. Kambodža v tem oziru predstavlja slikovit primer te spremembe. Po krvavi zgodovini in nenehni meddržavnih vojnah, ki so divjale na ozemlju Kambodže, je bilo že tako obubožano in demoralizirano prebivalstvo Kambodže po brutalnem genocidu, ki so ga zakrivali Rdeči Kmeri v 70-ih letih 20. stoletja, po padcu vladavine Kmerov, priča tudi dolgoletni državljanski vojni.

Mirovna operacija UNTAC je bila najobsežnejša mirovna operacija, ki se je lotila OZN v 90-ih letih in je zaradi svoje obsežnosti in mandata predstavljala precedens oziroma novo smer v razvoju mirovni operacij. Z operacijo UNTAC je namreč Varnostni svet Organizacije združenih narodov (VS OZN) prvič v svoji zgodovini ustanovil prehodno civilno upravo, katere cilj je bil vzpostavitev delujočih liberalno-demokratskih institucij, potrebnih za zagotovitev stabilnosti, varnosti in trajnega miru.

V času trajanja mirovne operacije UNTAC se je osebje OZN moralo zaradi kompleksnosti in obsega mirovne operacije soočiti z velikimi izzivi. Prav zaradi njene obsežnosti in kompleksnosti sem se odločil, da natančneje preučim zgodovino države Kambodže, zgodovino nastanka te mirovne operacije in preverim njeno uspešnost. Ocena uspešnosti mirovne operacije je po mojem mnenju nujno potrebna, saj iz analize uspešnosti dobimo priporočila za uspešnejšo izvedbo prihodnjih mirovnih operacij. S samo analizo lahko ugotovimo, kje je prišlo do pomanjkljivosti, na katere je potrebno biti pozoren ob ustanovitvi novih mirovnih operacij.

V literaturi obstaja množstvo kriterijev, s katerimi različni avtorji preučujejo uspešnost mirovnih operacij. V pričujočem diplomskem delu sem se odločil, da uspešnost mirovne operacije UNTAC preučim s stališča OZN in s kriteriji, kot jih je zapisala Darya Pushkina.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Opredelitev teme in ciljev diplomskega dela

Mirovna operacija UNTAC (The United Nations Transitional Authority in Cambodia) je bila mirovna operacija OZN v Kambodži. Trajala je od marca 1992 do septembra 1993. Glavni cilji UNTAC so bili organizacija in izvedba poštenih volitev, vzdrževanje miru in reda, vzpostavljanje civilne administracije, ponovna naselitev beguncev in razseljenih oseb. Z analizo primarnih in sekundarnih virov ter študijo primera bom preučil uspešnost/neuspešnost mirovne operacije UNTAC glede na kriterije uspešnosti, kot jih definirata OZN in Darya Pushkina. V primerjavo ocen uspešnosti bom vključil tudi oceno uspešnosti mandata UNTAC in podal razlago za morebitna neujemanja med končnimi ocenami uspešnosti.

Poleg tega želim tudi analizirati:

1. Kaj so mirovne operacije in kako so se razvijale?
2. Kakšno tipologijo mirovnih operacij poznamo?
3. Zgodovinske dogodke na ozemlju Kambodže, ki so pripeljali do državljanske vojne in ustanovitve mirovne operacije UNTAC.
4. Kako je potekala mirovna operacija UNTAC in kakšno vlogo pri tem je imela mirovna operacija UNAMIC?
5. Kako se je UNTAC zaključila in ali je bila v svojem delu uspešna?

2.2 Raziskovalno vprašanje

Osrednje raziskovalno vprašanje, na katerega bom odgovoril, se glasi:

"Kakšna je ocena uspešnosti mirovne operacije UNTAC po kriterijih OZN in Darye Pushkine in ali prihaja do razlik pri ocenah uspešnosti?"

2.3 Metode proučevanja

Za pisanje diplomske naloge sem uporabil kombinacijo različnih metod proučevanja. Temeljne pojme diplomskega dela sem opredelil z uporabo sekundarnih (zborniki, knjige) in internetnih virov. Metodo raziskovanja študije primera, ki je temeljila na opisni metodi proučevanja primarnih in sekundarnih virov, sem uporabil za predstavitev mirovnih operacij UNAMIC in UNTAC. Z metodo zgodovinske analize sem opisal dogodke in razmere, ki so botrovali ustanovitvi mirovne operacije UNTAC, pri čemer sem za preverjanje poteka mirovne operacije uporabil tako primarne vire (resolucije VS) kot tudi sekundarne vire. Osrednje raziskovalno vprašanje sem analiziral s komparativno metodo.

Pri pisanju diplomske naloge sem naletel na ovire, saj določenih podatkov nisem uspel pridobiti. Ob prebiranju literature tako žal nisem uspel zaslediti točnega podatka o zasegu orožja in vojaške opreme ter podatkov o zmanjšanju človeškega trpljenja, kjer bi potreboval podatke o številu žrtev pred mirovno operacijo.

2.4 Struktura diplomskega dela

Diplomska naloga bo sestavljena iz več delov:

- prvi del bo sestavljen iz uvoda in metodološko-hipotetičnega okvirja, v katerem bom po kratkem uvodu predstavil metode proučevanja, raziskovalno vprašanje in strukturo diplomske naloge;
- v drugem delu naloge bom predstavil temeljne pojme diplomskega dela, ki zajemajo definicijo OZN in mirovnih operacij ter njihovo tipologijo in razvoj;
- v tretjem delu bom opisal kriterije uspešnosti mirovnih operacij in naredil analizo mirovne operacije; tu bom posebno poglavje namenil kratki zgodovini Kambodže in opisal zgodovinske dogodke, zaradi katerih je prišlo do vzpostavitve mirovne operacije UNAMIC in UNTAC ter obrazložil njuno povezavo;
- v četrtem delu bom analiziral zastavljeno raziskovalno vprašanje;

- v zaključku bom povzel celotno diplomsko delo in na podlagi predhodne analize odgovoril na zastavljeno raziskovalno vprašanje.

3 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

3.1 Organizacija Združenih narodov

OZN je bila ustanovljena po koncu druge svetovne vojne leta 1945, ko so se v San Franciscu z namenom, da potrdijo Temeljno listino Združenih narodov, srečali predstavniki 50 držav. Listina je temeljila na določilih iz leta 1944, ki so jih sestavile ZDA, Sovjetska zveza, Velika Britanija in Kitajska na konferenci v Dumbarton Oaksu. Listina je bila podpisana 26. junija 1945 in je stopila v veljavo 24. oktobra 1945, ko jo je ratificirala večina držav podpisnic (United nations 2016c).

Cilji OZN so varovanje mednarodnega miru in varnosti z načeli pravičnosti in mednarodnega prava, razvoj prijateljskih odnosov med narodi, ki temeljijo na načelu enakopravnosti in pravice do samoodločbe, reševanje mednarodnih problemov, spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin pri čemer so OZN forum, kjer se usklajujejo prizadevanja za doseganje dogovorjenih ciljev (Ustanovna listina Združenih Narodov, 1. -2. čl.).

Med temeljna načela organizacije sodijo:

1. načelo suverene enakosti med državami,
2. države članice morajo svoje obveznosti izpolnjevati vestno in pošteno,
3. države članice morajo reševati mednarodne spore z mirnimi sredstvi,
4. članice se morajo v mednarodnih odnosih vzdržati uporabe grožnje s silo in uporabe sile,
5. v primeru akcije ZN izvedene v skladu z UL morajo člani v polni meri pomagati ZN in se hkrati vzdržati ravnanj pomoči državi, nasproti kateri je bila preventivna oziroma prisilna akcija sprožena,
6. da organizacija zagotovi, da tudi države nečlanice delujejo v skladu s temi načeli z namenom ohranjanja mednarodnega miru in varnosti,
7. nevmešavanje v zadeve, ki sodijo v notranjo pristojnost države, pri čemer to načelo ne izključuje možnost uporabe prisilnih ukrepov po VII. poglavju (Ustanovna listina Združenih Narodov, 1.-2. čl.).

Med organe OZN spadajo Generalna skupščina, Varnostni svet, Ekonomski in socialni svet, Skrbniški svet, Meddržavno sodišče in Sekretariat (Ustanovna listina Združenih Narodov, 7. čl.).

Za področje delovanja mirovnih operacij sta pomembna predvsem Generalna skupščina OZN in Varnostni svet OZN, predstavil pa bom tudi funkcijo generalnega sekretarja OZN, ki prav tako nosi pomembno vlogo v okviru mirovnih operacij.

3.1.1 Generalna skupščina OZN (GS OZN)

GS OZN sestavljajo predstavniki vseh 193 držav članic in predstavlja posvetovalno in reprezentativno telo OZN. GS OZN lahko s svojimi priporočili, ki jih mora potrditi dvotretjinska večina držav, državam, ki ogrožajo mednarodni mir in varnost, priporoči ukrepe za mirno rešitev spora in s tem vrši funkcijo mediatorja. Pri tem je potrebno izpostaviti, da njihova priporočila niso zavezujoča. GS OZN potrjuje proračun mirovnih operacij in tudi postavlja administrativne okvirje in smernice Sekretariatu kot tudi pravila in smernice osebju mirovne operacije. Je tudi telo, ki prejema raznovrstna poročila o poteku mirovne operacije s strani generalnega sekretarja kot tudi drugih specializiranih agencij OZN (United nations 2016č; Ratner 1996, 66–68).

3.1.2 Varnostni svet OZN (VS OZN)

Poglavitna naloga VS OZN je ohranjanje mednarodnega miru in varnosti. Sestavlja ga 15 držav članic, izmed katerih je pet držav stalnih članic VS OZN – Republika Kitajska, Francija, Rusija, Velika Britanija ter Združene države Amerike), preostalih 10 pa izvoli GS OZN za dobo dveh let. Vsaka država članica ima en glas. Za potrditev mirovne operacije je potrebnih devet glasov VS OZN in soglasje petih stalnih članic VS OZN (United nations 2016č).

Naloge VS OZN v zvezi z mirovnimi operacijami zajemajo: potrditev mirovne operacije (predlog pripravi generalni sekretar), poziv k mirni rešitvi spora, nadzor poteka mirovne operacije in če je potrebno, po priporočilu generalnega sekretarja, razširitev mandata mirovne operacije. VS OZN se lahko poslužuje tudi mediacije in tajne diplomacije med stalnimi članicami varnostnega sveta, neuvrščeniimi državami in ostalimi skupinami z namenom dosega širšega konsenza glede same implementacije mirovnega procesa (Ratner 1996, 60–62). Odločitve VS OZN so pravno zavezujoče za vse države članice OZN, kar je definirano v 25. členu UL OZN.

3.1.3 Generalni sekretar OZN

Ključno vlogo pri procesu mirovnih operacij igra generalni sekretar OZN. Je predstavnik OZN in vodja administracije OZN. Njegove naloge med drugim zajemajo tudi pripravo priporočila glede mandata mirovne operacije, izbiro kadrov mirovne operacije, dnevnega nadzora poteka mirovne operacije, poročanje o napredku mirovnih operacij GS OZN in izvajanje navodil, sprejetih na GS OZN (Ratner 1996, 86).

V okviru mirovnih operacij pa so velikega pomena njegove t.i. "dobre usluge", ki jih po lastni presoji lahko uporabi v konfliktih, za katere verjame, da bi lahko vodili v stopnjevanje ali širitev konflikta, kar bi posledično ogrozilo mednarodni mir in varnost. Svoje zadolžitve, vezane na mirovne operacije, opravlja skupaj s posebnim predstavnikom generalnega sekretarja (Special Representative of the Secretary-General – SRSG), ki kot vodja posamične mirovne operacije poroča o svojih dejavnostih generalnemu sekretarju in ta naprej GS OZN in VS OZN (Ratner 1996, 72; United nations 2016h).

Pri tem ne gre pozabiti, da pomembno vlogo pri uspešnosti delovanja mirovnih operacij igrajo tudi ostale javne in zasebne organizacije, agencije OZN kot so UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), UNDP (United Nations Development Program), UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund), regionalne organizacije (ASEAN The Association of Southeast Asian Nations, ECOWAS Economic Community of West African States, OAS (The Organization of American States), mednarodne finančne institucije, kot so Svetovna banka ipd., nevladne organizacije (Rdeči križ, Zdravniki brez meja) in države, ki prostovoljno prispevajo svoje mirovne sile. Po koncu hladne vojne veliko večjo vlogo pri izvedbi mirovnih operacij igra pet stalnih članic varnostnega sveta kot tudi države, ki mejijo na konfliktno območje, saj je njihov interes za zaježitev konflikta toliko večji (Ratner 1996, 55). Zanimariti ne gre tudi vloge mednarodnega tiska, ki s svojim poročanjem vpliva na javno mnenje prebivalstva, živečega na področju konflikta.

3.2 Mirovne operacije

3.2.1 Definicije mirovnih operacij

Mirovne operacije so orodje zunanje politike, ki jih države uporabljajo za ohranitev mednarodnega miru in varnosti od 19. stoletja dalje. V času pred ustanovitvijo OZN so bile mirovne operacije vzpostavljene v okviru mirovnih pogodb, njihov namen pa je bil

vzpostavitev ali varovanje meddržavnih meja s pomočjo večnacionalnih sil (Jelušič 2005, 12–15).

Bližje današnjemu razumevanju mirovnih operacij so bile mirovne aktivnosti Društva narodov, mednarodne organizacije vzpostavljene po prvi svetovni vojni, ki je bila na primer uspešna pri reševanju vprašanja glede Aalandskih otokov med Finsko in Švedsko oziroma pri reševanju vprašanja plebiscita Zgornje Šlezije med Nemčijo in Poljsko (Zupančič 2016, 48).

Avtorji različno definirajo pojem mirovnih operacij.

Kot navaja Jelušič (2005, 12) mirovne operacije lahko v najširšem pomenu razumemo kot: "...vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti, ki potekajo v kontekstu političnih in diplomatskih prizadevanj za vzpostavitev in ohranjanje mednarodnega miru."

Goulding (v Grošelj 2007, 17) mirovne operacije definira kot: "...terenske operacije, ki jih oblikuje OZN s pristankom sprtih strani in ki naj bi pomagale nadzirati in reševati konflikt med njimi. Gre za operacije pod vodstvom in nadzorom OZN, pri čemer stroške krije celotno članstvo organizacije. Sile in sredstva za operacijo prispevajo države članice prostovoljno in te delujejo nepristransko in z minimalno uporabo sile."

Ožja definicija pa mirovne operacije opredeljuje kot:

...vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti za vzpostavitev in ohranjanje mednarodnega miru, za katere je značilno, da: imajo mednarodni mandat, praviloma s strani mednarodne organizacije (najbolj zaželeno s strani VS OZN); jih izvajajo mednarodne organizacije, regionalne organizacije ali ad hoc koalicije držav; jih izvajajo sile in osebje v večnacionalni sestavi; potekajo zaradi vzpostavitve ali ohranitve statusa quo oziroma zagotovitve mirnega in dogovorjenega prehoda iz statusa quo v neko drugo obliko politične skupnosti; potekajo v dobro lokalnega prebivalstva in niso namenjene zasedbi ali pripojitvi ozemlja; potekajo tako, da povzročajo čim manj škode, in ob uporabi minimalne sile (Jelušič 2005, 14).

K zgornji definiciji Grošelj (2007, 16) v zadnjem delu še dodaja, da mirovne operacije "potekajo tako, da povzročajo čim manj škode ob uporabi minimalne potrebne sile za doseg ciljev in smotrov mandata mirovne operacije."

Na koncu bi dodal še definicijo, ki jo navaja Grizold. Mirovne operacije razume kot: "...dejavnost OZN, ki vključuje uporabo oboroženih sil, vendar brez uporabe prisilnih

sredstev, z namenom ohranitve ali vzpostavitve miru in varnosti na konfliktnih območjih v mednarodni skupnosti. So svojevrsten kompromis med sredstvi za mirno reševanje sporov in mehanizmi vojaškega posredovanja, operacionaliziranimi z mandatom mirovnih sil OZN v vsakem konkretnem primeru."

Grizold hkrati opredeli tudi tri ključne funkcije oziroma naloge mirovnih sil OZN

1. Vojaške naloge – te zajemajo opazovanje in nadzor premirja, nadzor nad ohranjanjem prekinitve ognja, nadzor nad demilitariziranimi območji ipd.
2. Politične naloge – ki vključujejo pomoč pri izvedbi volitev, vzpostavljanju državne oblasti, organizaciji državne uprave ipd.
3. Civilno-vojaške naloge – pomoč pri zagotavljanju notranje varnosti in pravnega reda, zaščita človekoljubne pomoči, urejanje in spremljanje begunskih tokov ipd. (Grizold v Grošelj 2007, 15).

Zanimivo je, da se je sam izraz mirovne operacije (Peace Operations) v terminologiji OZN dokončno uveljavil šele leta 2000 s predstavitvijo poročila, znanega pod imenom Brahimijevo poročilo, ki ga je alžirski zunanji minister Lahkdar Brahimi izdelal skupaj z ostalimi uveljavljenimi strokovnjaki na pobudo generalnega sekretarja OZN. (Jelušič 2005, 13)

3.2.2 Razvoj mirovnih operacij

Z večanjem števila konfliktov in naraščanjem njihove kompleksnosti so se mirovne operacije tekom desetletij preoblikovale, pri čemer pa ta proces še vedno traja.

Mirovne operacije so v svojem bistvu dejansko nastale kot odziv na nesposobnost VS OZN, da bi oblikoval klasične operacije vsiljevanja miru po VII. poglavju UL OZN zaradi napetosti med velesilami v času hladne vojne (United nations 2016g).

Jelušič (2005, 17) razvoj mirovnih operacij deli na tri faze:

1. Faza od leta 1947 do leta 1956

V prvi fazi se razvijajo predvsem opazovalne operacije z manjšim številom vojaških oseb s praviloma bolj diplomatskimi kot vojaškimi pooblastili (Jelušič 2005, 17). Glavna naloga mirovnih operacij v tem obdobju je vzdrževanje premirja med sprtimi stranmi, ki so jo

dosegli s podpiranjem političnih sredstev za miroljubno razrešitev sporov. Primer tovrstnih operacij sta UNTSO in UNMOGIP, ki delujejo še danes (United nations 2016g).

2. Faza od leta 1956 do leta 1988

V tem obdobju je ustanovljena prva operacija, ki je bila uradno poimenovana kot operacija za ohranjanje miru (Peacekeeping Operation). To je bila mirovna operacija UNEF 1, ustanovljena na Sinajskem polotoku kot odgovor na krizo v Sueškem prekopu. Leta 1960 je bila ustanovljena mirovna operacija ONUC v Kongu, ki velja za eno izmed operacij, ki so utemeljile praktični in normativni okvir ohranjanja miru pod OZN. Ostali primeri mirovnih operacij iz tega obdobja so DOMREP, UNFICYP, UNDOF, UNIFIL (Jelušič 2005, 17–18; United nations 2016g).

3. Faza po letu 1988

Po koncu hladne vojne je prišlo do naglega naraščanja števila mirovnih operacij pod okriljem OZN, saj je bilo med letoma 1988 in 1996 ustanovljenih kar 29 mirovnih operacij v primerjavi z obdobjem pred tem, ko je bilo ustanovljenih 13 mirovnih operacij (Ramsbotham in Woodhouse v Jelušič 2005, 19). Razlog za povečanje mirovnih operacij je spremenjena narava konfliktov, ki se je iz tradicionalnih meddržavnih sporov premaknila na notranjepolitične boje oziroma na državljanske vojne. S tem premikom je prišlo tudi do povečanja kompleksnosti samih operacij, katerih naloga je poleg pomoči pri ohranjanju mirovnega sporazuma med drugim vsebovala pomoč pri graditvi državnih institucij, varovanje človekovih pravic, demobilizacijo vojaških sil in pomoč pri ponovni integraciji vojakov v družbo. Te spremembe so vodile tudi k vključitvi nevojaških strokovnjakov in njihovo namestitev na konfliktna področja (policisti, pravniki, opazovalci kršitev človekovih pravic...) (United nations 2016e).

V tem obdobju naglega porasta mirovnih operacij je žal prihajalo tudi do napak. Sprte strani niso vedno upoštevale dogovorjenega premirja, kar je povzročilo, da so bile mirovne sile izpostavljene nevarnim pogojem dela in za svoje delo niso imele na voljo ustreznih virov, kar je vodilo v njihovo neučinkovitost in posledično v padec kredibilnosti mirovnih operacij (United nations 2016e).

Ti dogodki so vodili k temu, da je VS OZN generalnemu sekretarju OZN zadal nalogo, da pripravi analizo o sredstvih preventivne diplomacije, ki bi povečali učinkovitost OZN. Dokument pod imenom Dnevni red za mir: preventivna diplomacija, ustvarjanje in ohranjanje

miru je bil predstavljen leta 1992 in je OZN priporočal, da "se vključijo v reševanje vzrokov za spopade, zlasti gospodarskega zaostajanja, socialne nepravilnosti in političnega nasilja". V primeru nastanka vojne pa mora OZN pomagati ustvarjati mir in pomagati tudi pri graditvi državne infrastrukture (Jelušič 2005, 25).

3.2.3 Tipologija mirovnih operacij

Poznamo več vrst tipologij za razvrstitev mirovnih operacij, ki se med seboj razlikujejo glede na izbrane kriterije razvrščanja. Po Jelušič (2005, 25) se mirovne operacije med drugim delijo na: operacije za ohranjanje miru prve in druge generacije, kjer razmejitev predstavlja konec hladne vojne, ter na tradicionalne in kompleksne mirovne operacije pri katerih je kriterij število in raznovrstnost udeležencev.

3.2.3.1 Operacije ohranjanja miru prve in druge generacije

1. Operacije ohranjanja miru prve generacije

V operacijah za ohranjanje miru prve generacije je razmestitev mirovnih sil OZN pomenila zgolj zamrznitev bolj ali manj ugodnega vojaškega položaja sprtih strani, saj naj bi jim prisotnost mirovnih sil onemogočila oziroma prepovedala nadaljnje spopade. Operacije ohranjanja miru namreč niso bile namenjene reševanju konfliktov, temveč preprečitvi vojaških spopadov, medtem ko so bile iskanje politične rešitve zadolžene politične sile sprtih strani in mednarodna skupnost (Jelušič 2005, 20).

Mirovne operacije prve generacije se nanašajo predvsem na obdobje od leta 1947 do 1988, vendar se nadaljujejo tudi po letu 1988. Ustanovljene so v kriznih regijah, kjer je doseženo soglasje članic VS OZN, mirovne sile pa so jamčile za dogovore, sprejete v OZN. Ker pa za mirovne operacije ohranjanja miru ni bilo standardov vodenja operacije, je bilo najprej potrebno opredeliti načela njihovega poteka. Ta načela sta opredelila Dag Hammarskjöld, generalni sekretar OZN in Lester B. Parsons, predsednik GS OZN v letih 1952 do 1953. Načela v veliki meri veljajo še danes:

1. Načelo soglasja sprtih strani za ustanovitev mirovne operacije

Mirovna operacija je možna šele po premirju in na podlagi soglasja vpletenih držav oziroma strani v sporu. Brez privolitve sprtih strani mirovne operacije ni mogoče izvesti, razen, če VS OZN ne spremeni mandata operacije v operacijo po VII. poglavju OZN z uporabo prisilne akcije.

2. *Načelo neuporabe sile*

Mirovne sile lahko uporabijo silo kot skrajno sredstvo in samo v primeru samoobrambe.

3. *Načelo prostovoljnega prispevka kontingentov vojakov iz majhnih, nevtralnih držav*

S sestavo mirovnih sil se zagotavlja pravičnost v sporu, zato je najbolj zaželeno vojaško osebje nevpletenih držav. Uporabi vojaškega osebja iz petih stalnih članic VS OZN in iz držav, ki mejijo na konflikt, se je VS OZN izogibal.

4. *Načelo nepristranskosti*

Mirovne sile se morajo vzdržati dejanj, ki bi lahko ustvarile vojaške prednosti za katerokoli stran v sporu in kakršnihkoli obtoževanj sprtih strani. Mirovne sile nevpletenih, nevtralnih držav tako lažje izpolnjujejo pričakovanja glede nepristranskosti.

5. *Načelo nadzora generalnega sekretarja OZN nad mirovno operacijo*

6. *Načelo sodelovanja sprtih strani z mirovnimi silami*

Sprte strani morajo mirovnim silam omogočiti svobodo gibanja in izvajanja svojih nalog (Jelušič 2005, 20–21).

2. *Operacije ohranjanja miru druge generacije*

Če so mirovne operacije prve generacije omejene samo na zamrznitev spora, so operacije druge generacije poleg ohranjanja miru zadolžene tudi za vzpostavljanje pogojev za red, stabilnost in razvoj kriznih regij. Pojavijo se s koncem hladne vojne, ko je v štirih letih (1988–1992) ustanovljeno kar 13 novih mirovnih operacij. Porast v številu mirovnih operacij je predvsem posledica povečanega števila spopadov zaradi popuščanja napetosti po koncu hladne vojne ter povečane vloge OZN pri reševanju mednarodnih sporov (Jelušič 2005, 22).

Pri drugi generaciji operacij se nekatera načela prve generacije ohranijo, hkrati pa pride do spremembe ostalih načel:

- a) v nekaterih primerih se opušča soglasje sprtih strani, saj je v notranjih konfliktih in državljanskih vojnah težko dobiti soglasja vseh sprtih strani,
- b) povečana je tudi pripravljenost za uporabo sile, ki je bila pred tem dovoljena samo v samoobrambi,
- c) če je sila uporabljena proti eni strani v sporu, to seveda vpliva na načelo nepristranskosti,

d) v operacijah druge generacije sedaj sodelujejo tudi sile stalnih članic VS OZN.

Sprememba je vidna tudi v področju delovanja, saj operacije sedaj potekajo na celotnem področju države, civilisti in sprte strani so namreč pomešani in jih je težko razmejiti. Dejavnosti, ki se opravljajo v sklopu operacije, so sedaj vojaškega in nevojaškega značaja (Jelušič 2005, 22).

3.2.3.2 Tradicionalne in kompleksne mirovne operacije

1. Tradicionalne mirovne operacije

Tradicionalne operacije za ohranjanje miru so operacije, v katerih sodeluje samo vojaško osebje in katerih mandat je omejen samo na razmejevanje sprtih strani. Cilj je torej vzdrževanje razmerja sil, sprte strani pa same oziroma s pomočjo mednarodne skupnosti rešujejo spor. Tradicionalne mirovne operacije bi se tako lahko enačile z mirovnimi operacijami prve generacije (Jelušič 2005, 23).

2. Kompleksne mirovne operacije

V kompleksnih mirovnih operacijah sodelujejo tako vojaške kot tudi nevojaške sile, sestavljene iz civilnih policistov, visokih uradnikov, civilnih opazovalcev, strokovnjakov za politične sisteme in nevladne organizacije. Namen kompleksnih mirovnih operacij je ponovna vzpostavitev državnih organov, gospodarstva, šolstva, sodnega sistema in predvsem oblikovati nov politični sistem (Jelušič 2005, 23).

Grošelj pa v svojem delu glede tipologij navaja še tipologijo po Feathersonu in razvito tipologijo mirovnih operacij.

3.2.3.3 Tipologija mirovnih operacij po Fethersonu

1. Operacije ohranjanja miru (Peace-keeping) naj bi privedle sprte strani k pomiritvi z mirnimi sredstvi po 6. poglavju UL OZN.
2. Operacije izgradnje miru (Peace-building) nudijo podporo in pomoč pri obnovi družbenih in gospodarskih struktur.
3. Operacije vzpostavljanja miru (Peace-making) uporabljajo prisilna sredstva za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti. Te operacije imajo pooblastilo VS OZN, njihova legalnost in legitimnost pa izvirata iz VII. poglavja UL OZN
4. Operacije vsiljevanja miru (Peace-enforcment) (Grošelj 2007, 68).

3.2.3.4 Razvita tipologija mirovnih operacij

"Razvita tipologija" je izraz, ki ga je uporabil Grošelj, saj zanj predstavlja vrh znanstveno-raziskovalnega dela pri analizi mirovnih operacij, tipologijo pa so razvili strokovnjaki Bellamy, Williams in Griffin ob upoštevanju kriterija, če je bil mandat mirovne operacije dosežen glede na širše cilje globalne politike. Ta tipologija zajema sledeče tipe mirovnih operacij:

1. Tradicionalne mirovne operacije

Tradicionalne mirovne operacije so prevladovale med hladno vojno, njihov namen je bil oblikovanje pogojev za politično reševanje meddržavnega konflikta. Potekajo od začetka prekinitve sovražnosti do politične rešitve spora, namenjene pa so doseganju potrebnega zaupanja za začetek političnega dialoga med sprtimi stranmi (Grošelj 2007, 73).

2. Upravljanje in vodenje tranzicije

Cilj mirovnih operacij tega tipa je pomagati sprtim stranem pri udeležanju politične rešitve konflikta in se izvajajo takrat, ko sta že bila dosežena prekinitve ognja kakor tudi dogovor o politični rešitvi konflikta (Bellamy v Grošelj 2007, 75). Operacije upravljanja in vodenja tranzicije se osredotočajo na upravljanje in nadziranje procesa prehoda k miru, zato so te operacije sestavljene iz vojaškega in civilnega segmenta (Grošelj 2007, 75).

3. Razširjene mirovne operacije

Z razliko od predhodnih mirovnih operacij, razširjene mirovne operacije poskušajo izpolniti svoje humanitarne naloge v okolju, kjer konflikt še vedno poteka oziroma je sklenjeno šibko premirje (Bellamy v Grošelj 2007, 77). Pri tem gre večinoma za notranje konflikte, v katerih sodeluje več sprtih strani in je območje spopadov nejasno opredeljeno (Grošelj 2007, 77).

4. Vsiljevanje miru

Operacije vsiljevanja miru predvidevajo kombinacijo tako ekonomskih kot tudi vojaških sankcij zoper kršitelje mednarodnega miru in varnosti. Te mirovne operacije temeljijo na VII. poglavju UL OZN in so edine, ki dovoljujejo uporabo sile. Ker pa OZN nima lastnih oboroženih sil, se te operacije na podlagi pooblastila VS OZN izvajajo s strani drugih entitet (Ghali v Grošelj 2007, 80). Kot navaja Goulding, je VS OZN avtoriziral uporabo sile v mirovnih operacijah z namenom vzpostavljanja in vzdrževanja mednarodnega miru in

varnosti, za uveljavitev sankcij, za obrambo osebja OZN, za zaščito civilistov na konfliktnih območjih, za zaščito humanitarnih dejavnosti ter za posege v notranje konflikte (Goulding v Grošelj 2007, 80). Omenjene ekonomske sankcije pa vključujejo finančne sankcije, embargo na izvoz orožja in bojkot določenih dobrin, pri čemer pa je njihova dejanska učinkovitost vprašljiva, saj v večini primerov povzročajo zgolj trpljenje lokalnega prebivalstva, politična elita, ki pa je primarni cilj teh sankcij, pa jih ne občuti (Bellamy in ostali v Grošelj 2007, 81).

5. Operacije v podporo miru

Operacije v podporo miru so se razvile konec 90. let in so zelo kompleksne, saj vključujejo tako razmestitev večnacionalnih vojaških sil, ki zagotavljajo varnost na celotnem teritoriju konflikta kot tudi vzpostavitev predhodne civilne uprave OZN, katere cilj je vzpostavitev demokratičnih institucij, ki se ob vzpostavitvi vladavine prava prenesejo na demokratično izvoljeno lokalno oblast. Civilni segment vodi posebni odposlanec generalnega sekretarja OZN. Pri operacijah v podporo miru je nepristranskost eden izmed ključnih elementov operacije. Ker se pri uporabi sile proti katerikoli strani v sporu lahko ogrozi nepristranskost operacije, mora biti le-ta usmerjena na točno določeno kršitev mandata, saj se z vsiljevanjem spoštovanja mandata postavljajo temelji za oblikovanje varnega okolja, ki je potrebno za obnovitev infrastrukture in izgradnjo državnih institucij (Grošelj 2007, 82–85). V operacijah v podporo miru zaseda pomembno mesto prehodna uprava, ki ima v teh operacijah nalogo zagotoviti stabilnost in varnost z oblikovanjem demokratične družbene ureditve. Področja delovanja prehodne uprave so sledeča:

- a) izgradnja države vključno z ustavnim okvirjem in oblastnimi strukturami,
- b) vzpostavitev učinkovitega pravnega sistema, to je ključno za izgradnjo miru in poteka v treh fazah:
 1. razorožitev in demobilizacija oboroženih formacij,
 2. izgradnja pravosodnega sistema,
 3. oblikovanje učinkovitih in legitimnih lokalnih policijskih sil;
- c) demokratizacija, ki se kaže v izvedbi svobodnih in poštenih volitev, ki temeljijo na demokratičnih vrednotah,
- d) gospodarska obnova, katere glavna značilnost je oblikovanje tržnega gospodarstva,
- e) vzpostavitev javnega zdravstva in izobraževalnega sistema, ki zajema tudi vrnitev beguncev in zagotovitev nujne humanitarne pomoči, obnova oziroma izgradnja ključne

državne infrastrukture (Bellamy in ostali v Grošelj 2007, 88; Jones in ostali v Grošelj 2007, 89).

4 OCENJEVANJE USPEŠNOSTI MIROVNIH OPERACIJ

Zaradi svoje kompleksnosti in večdimenzionalnosti je uspešnost mirovnih operacij zelo težko oceniti in izmeriti.

Obstaja veliko različnih pristopov in študij strokovnjakov (Diehl, Bratt, Johansen ipd.), hkrati pa analize uspešnosti mirovnih operacij izvajajo tudi organizacije same (več v Garb 2016). Na ta način se skušajo ugotoviti pomanjkljivosti posamičnih operacij z namenom, da se zagotovi večja uspešnost operacij v prihodnosti.

V nadaljevanju bom povzel kriterije uspešnosti mirovnih operacij, kot jih opredeljuje OZN in Darya Pushkina.

4.1 Kriteriji uspešnosti mirovne operacije po OZN

Danes mirovne operacije temeljijo na treh osnovnih kriterijih, opredeljenih v Capstone doktrini, ki je bila predstavljena in sprejeta leta 2008 (United nations 2016i). Ti kriteriji uspešnosti mirovne operacije so: soglasje sprtih strani, nepristranskost in neuporaba sile (United nations 2016f). Ti kriteriji izhajajo iz načel mirovnih operacij, kot jih je definiral generalni sekretar OZN Dag Hammarskjöld. V nadaljevanju bom za boljše razumevanje podrobneje predstavil vse omenjene kriterije, kot so zapisani v doktrini.

1. Soglasje sprtih strani

OZN za izvedbo mirovnih operacij zahteva privolitev glavnih sprtih skupin v konfliktu. Hkrati morajo biti te strani zavezane mirovnemu procesu in podpirati mandat mirovne operacije. Prav ta privolitev omogoča mirovni operaciji implementacijo ustreznih aktivnosti, ki ji omogočajo izpolnitev mandata. Če do soglasja ne pride, se pojavi nevarnost, da mirovna operacija OZN z vzpostavljanjem miru sama postane ena izmed strani v sporu. Osebe mirovne operacije si mora vseskozi prizadevati, da spoštuje lokalne navade in kulturo ter mora hkrati vseskozi analizirati okolje, v katerem deluje. Preverjati mora tudi, če je soglasje sprtih strani resnično še veljavno in je preneseno tudi na lokalne ravni znotraj države, saj soglasje dano na najvišjih ravneh vojskujočih si strani nujno ne zagotavlja soglasja tudi na najnižjih lokalnih ravneh. Mirovna operacija mora imeti zato politične in analitične

sposobnosti za obvladovanje situacije v primerih izgube soglasja na lokalni ravni (United nations 2016i).

2. Nepristranskost

Osebjemirovne operacije mora svoje aktivnosti izvajati nepristransko in brez predsodkov do katerekoli strani v sporu. To je izredno pomemben kriterij, saj brez tega soglasja in pripravljenost za sodelovanje vojskujočih si strani z mirovno operacijo sploh ne bi bila možna. Osebjemirovne operacije si mora vztrajno prizadevati za aktivno reševanje spora in nepristranskosti ne sme zamenjati z neaktivnostjo. Skozi celotno trajanje mandata si mora prizadevati ohranjati dobre odnose z vsemi sprtimi stranmi in s svojimi dejanji nikakor ne sme ogroziti svoje nepristranskosti. Neuspešnost pri ohranjanju nepristranskosti lahko vodi v izgubo kredibilnosti in legitimnosti mirovne operacije, to pa lahko na koncu pripelje tudi do izgube soglasja za delovanje mirovne operacije (United nations 2016i).

3. Neuporaba sile

VS OZN dovoljuje uporabo sile izključno za obrambo mandata mirovne operacije ali v primeru samoobrambe. Če obstaja grožnja, da bi lokalne oborožene sile ogrozile napredek mirovnega sporazuma ali pa le-te grozijo civilnemu prebivalstvu, ima osebjemirovne operacije vsa pooblastila, da z uporabo sile lokalnim oziroma državnim oblastem pomaga pri ohranjanju miru in stabilnosti v državi. Uporaba sile je dovoljeno orodje le v skrajni sili, ko so vse ostale možnosti resnično izčrpane, saj ima lahko velike politične posledice. Cilj uporabe sile je v vplivanju na strani v sporu in odvratanju le-teh od nasprotovanja mirovnemu procesu, ne pa njihov vojaški poraz (United nations 2016i).

Za resnično uspešnost mirovnih operacij pa OZN v Capstone doktrini poudarjajo pomembnost sledečih kriterijev: legitimnost, kredibilnost in prevzem lastništva (skrb za prenos upravljanja na nacionalne in lokalne institucije).

Legitimnost

Legitimnost operacije izhaja že iz dejstva, da je ustanovljena z mandatom VS OZN, ki je zadolžen za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti. Seveda pa mora biti mirovna operacija sprejeta kot legitimna predvsem s strani lokalnega prebivalstva. Legitimnost mirovne operacije tako pomeni, da se morajo aktivnosti mirovne operacije, dodeljene v okviru mandata, izvajati pošteno, osebjemirovne operacije mora biti pri svojem delu

disciplinirano in mora spoštovati lokalne običaje, zakone in institucije ter silo uporabljati resnično preišljeno in le v primerih, ko so bile vse ostale možnosti mirne razrešitve situacije izčrpane. Mirovna operacija mora spoštovati tudi suverenost države, v kateri deluje, in mora v primeru vzpostavitve legitimne oblasti države takoj zmanjšati svoj vpliv in predati oblast lokalnim oblastem (United nations 2016i).

Kredibilnost

Kredibilnost mirovne operacije se kaže v prepričanju mednarodne in lokalne skupnosti o sposobnosti mirovne operacije za uresničevanje svojega mandata. Hitra vzpostavitev mirovne operacije ter dobra logistična in finančna opremljenost celotne mirovne operacije pa so faktorji, ki zvišujejo kredibilnost mirovne operacije v očeh lokalnega prebivalstva. Visoka pričakovanja, ki jih goji lokalno prebivalstvo, morajo namreč biti izpolnjena, saj lahko drugače pride do pomanjkanja zaupanja v sposobnosti osebja mirovne operacije in celo do odkritega nasprotovanja mirovni operaciji. Izguba kredibilnosti ima lahko negativen vpliv tudi na moralo osebja mirovne operacije, kar lahko še dodatno oslabi samo mirovno operacijo. Prav zato je zelo pomembno, da ima mirovna operacija jasno definiran in izvedljiv mandat, ki mora biti ustrezno predstavljen celotnemu osebju mirovne operacije, saj se le tako lahko zagotovi maksimalna učinkovitost (United nations 2016i).

Prevzem lastništva (skrb za prenos upravljanja na nacionalne in lokalne institucije)

V času večdimenzionalnih mirovni operacij se lahko zgodi, da mirovna operacija začasno ter neposredno ali posredno prevzame upravljanje določenih državnih funkcij, saj so državne institucije nedelujoče. Mirovna operacija si mora prizadevati, da upravljanje lokalnih in državnih institucij v največji možni meri prepušča lokalnim oblastem oziroma da upravljanje prenese na lokalne oblasti ob najhitrejšem možnem trenutku, če je državna infrastruktura v času mirovne operacije prešibka. S tovrstnimi dejanji mirovne operacije ohranjajo svojo kredibilnost, hkrati pa lokalnim oblastem omogočajo krepitev njihove lastne moči, kar je zlasti pomembno po odhodu mirovne operacije iz države. V primeru začasnega prevzema upravljanja mora mirovna operacija poskrbeti, da je pri svojih dejanjih resnično nepristranska, da upošteva mnenja vseh sprtih strani in jih vključuje v procese ter pri upravljanju upošteva širši državni zgodovinski, ekonomski in politični kontekst (United nations 2016i; 31–40).

4.2 Kriteriji uspešnosti mirovnih operacij po Darya Pushkina

Darya Pushkina (2006) je analizirala kriterije uspešnosti, kot so jih definirali različni strokovnjaki (Diehl, Bratt idr.) in jih združila pod štiri širše kriterije za merjenje uspešnosti mirovnih operacij. Ti kriteriji so:

1. *Omejitev nasilnega konflikta v državi gostiteljici*

Mirovne sile so na območje konflikta največkrat poslane po sprejetem premirju, zato je njihova naloga predvsem vzdrževanje miru. Vendar pa ta naloga predstavlja izziv, če do konflikta pride med skupinami znotraj države, kjer različne oborožene skupine nadaljujejo z bojem navkljub splošni prekinitvi ognja oziroma če med vojskujočimi se stranmi ni meddržavne meje, ki bi jih ločila. Pri tem kriteriju je potrebno analizirati ali je mirovni operaciji uspelo zajezi masovno nasilje, ohraniti premirje, zmanjšati število žrtev, povezanih s konfliktom ter izvesti demobilizacijo in razorožitev oboroženih skupin.

2. *Zmanjševanje človeškega trpljenja*

Namen OZN je preprečiti grozodejstva nad civilnim prebivalstvom, pri čemer so mirovne operacije ključno orodje za doseganje tega kriterija. Zmanjševanje človeškega trpljenja se meri z oceno zmanjšanja zlorab človekovih pravic in uspešnosti ponovne naselitve beguncev na nekdanja konfliktna področja.

3. *Preprečevanje širjenja konflikta preko meja države*

Ta kriterij je pomemben za zagotavljanje regionalne varnosti, saj z razširitvijo konflikta v druge države pride do povečanega vala beguncev in do bojev za vire, kar lahko ogrozi stabilnost sosednjih držav. Za ta kriterij je pomembna ocena nedotaknjenosti integritete sosednjih držav.

4. *Podpiranje reševanja konflikta*

V kolikor želi biti mirovna operacija uspešna, mora v državi ustvariti stabilno okolje, zmožno preprečevanja ponovitve nasilja tudi po umiku mirovnih sil. Pri tem kriteriju se ocenjuje do kakšne mere država preprečuje pojav nasilja po končani mirovni operaciji (Pushkina 2006, 133–135).

V svoji analizi kriterijev uspešnosti je Pushkina analizirala 17 mirovnih operacij OZN, ki so trajale med 1945 in 1998. Mirovne operacije so bile na podlagi analize uspešnosti razvrščene

kot uspešne, delno uspešne in neuspešne. Uspešne mirovne operacije so uresničile večino elementov svojih mandatov, ohranjale premirje, preprečevale večje izbruhe nasilja, zmanjšale število žrtev, pomagale pri ponovni naselitvi beguncev in notranje razseljenih oseb ter ustvarile okolje, v katerem se po umiku mirovni sil obsežnejše nasilje ni pojavilo. Pri mirovni operaciji, ki so bile ocenjene kot neuspešne, pa je opazno ravno nasprotno. Nasilje v državi se nadaljuje tudi med namestitvijo mirovni sil, v glavnem zaradi odsotnosti demobilizacije in razorožitve. Število žrtev, povezanih z vojno, in kršitev človekovih pravic se večja, okolje pa ni primerno za ponovno naselitev beguncev. Sam konflikt se tudi širi na sosednje države, kar povzroča regionalno nestabilnost. V takih primerih je tudi velika verjetnost izbruha še večjega konflikta po odhodu mirovni sil (Pushkina 2006, 135,138).

Poleg štiri kriterijev uspešnosti mirovne operacije je Pushkina v svojem delu definirala tudi tako imenovane "determinante uspeha" oziroma 12 faktorjev, tako notranjih kot zunanjih, ki naj bi bili pomembni za uspeh mirovne operacije. Od 12 faktorjev, ki so predstavljeni kot hipoteze, je potrdila pet faktorjev, ki vplivajo na uspešnost mirovne operacije:

1. *Mirovna operacija OZN je v civilnem upravljanju konflikta uspešnejša, če člani OZN kažejo stalno pripravljenost za razrešitev konflikta.*

Pripravljenost članov OZN se kaže v pravočasnem zagotavljanju zadostne količine sredstev (vojaška in logistična podpora, osebje), potrebnih za izpolnjevanje določil mandata.

2. *Mirovne operacije OZN so manj uspešne v civilnem upravljanju konflikta, kadar strani v spopadu v času trajanja mirovne operacije prejema vojaško in/ali politično podporo s strani zunanjih držav ali skupine.*

Pri oceni podpore drugih držav je potrebno analizirati vrsto in stopnjo podpore ter sam vir podpore.

3. *Mirovna operacija OZN je uspešnejša v civilnem upravljanju konflikta, če jo spremlja učinkovita diplomacija.*

Učinkovita diplomacija se kaže v pogajanjih in doseganju dogovorov glede spornih vprašanj, ki so osnova za konflikt.

4. *Mirovna operacija OZN je uspešnejša v civilnem upravljanju konflikta, če strani v sporu pristanejo na mirovno operacijo in z njo sodelujejo.*

Pristanek na mirovno operacijo in sodelovanje z njo se kaže na dveh ravneh: v uradnih dejanjih sprtih strani (ali podpirajo oziroma zavračajo ukrepe OZN) in v dejanskem dogajanju na terenu (morebitni napadi na osebje mirovne operacije ipd.).

5. *Mirovna operacije OZN je uspešnejša, kadar med stranmi v sporu vlada prepričanje, da bi se moral konflikt razrešiti z nenasilnimi sredstvi.*

Pri tem kriteriju se gleda pripravljenost strani na pogajanje in če se strani kasneje držijo dogovorjenega premirja (Puskhina 2006, 138–146).

5 MIROVNA OPERACIJA UNTAC V KAMBODŽI

5.1 Kambodža

Kambodža (uradno ime je Kraljevina Kambodža) je država na južnem delu Indokitajskega polotoka v jugovzhodni Aziji. Velika je 181.035 km² in ima več kot 15 milijonov prebivalcev, od tega jih 2,2 milijona živi v glavnem mestu Phnom Penh. Po politični ureditvi je Kambodža ustavna monarhija, njen predsednik je Norodom Sihamoni, predsednik vlade pa je Hun Sen, ki vlada Kambodži že več kot 25 let (Wikipedia 2016).

Slika 5.1: Zemljevid Kambodže

Vir: Cambodia 2004

5.2 Zgodovina Kambodže

Prebivalstvo Kambodže oziroma Kmeri, kot sami sebe imenujejo, so potomci Angkor imperija, ki se je med 9. in 14. stoletjem raztezal čez večino ozemlja jugovzhodne Azije in je pokrival teritorij današnje Kambodže, Tajske, Vietnama in Laosa. Imperij je dosegel svoj razcvet v 12. stoletju. S koncem 12. stoletja se je začel dolgotrajni večstoletni proces njegovega propada, saj so moč imperija slabili uporniki v provincah (napadi Tajcev in Vietnamcev) in notranji spori. V 17. stoletju so Vietnamci Kambodži preprečili dostop do morja, s čimer je bila Kambodža vse do leta 1850 izolirana. Leta 1863 je kamboški kralj Norodom zaradi nepretrganega vojskovanja s Tajci in Vietnamci, kar je državo močno izčrpalo, sprejel ponudbo Francije, da Kambodža postane francoski protektorat. Francija je namreč z namenom večanja svoje ekonomske moči v Kambodži že osvojila ozemlje na jugu Vietnama in je Kambodžo videla tudi kot most do Kitajske. Kambodža je bila priključena Francoski Indokini leta 1887, a je v realnosti predstavljala francosko kolonijo, saj je imel kralj zelo omejeno politično moč. Svojo neodvisnost od Francije je Kambodža razglasila leta 1953 in tako postala neodvisna država (Canby Publications 2016; Central intelligence agency 2016; Chandler 2009). S koncem francoske kolonizacije pa je za Kambodžo nastopilo dolgoletno obdobje vojn in notranjih političnih konfliktov. V 60-ih je bila Kambodža v znamenju vojne v Vietnamu, ki se je razširila tudi preko vietnamske meje. Med drugim je bila deležna tudi obsežnega bombardiranja s strani ZDA (Central intelligence agency 2016).

5.2.1 Državljska vojna

Leta 1970 je general Lon Nol izvedel državni udar in s prestola izrinil princa Norodoma Sihanouka. Temu je sledila državljanska vojna, ki se je končala z zmago radikalnih komunistov Rdečih Kmerov.

V letih 1975-1978 je državo vodil Pol Pot s Stranko demokratska Kampučija (PDK), ki je nad prebivalstvom izvedla genocid (pod režimom je umrlo več kot milijon prebivalcev). Režim Pol Pota je bil končan leta 1978 z intervencijo Vietnama, ki je vzpostavil nov komunistični režim, Ljudsko republiko Kampučijo (People's republic of Kampuchea –PRK), od leta 1989 naprej znano kot Država Kambodža (State of Cambodia – SOC), ki so jo podpirale Sovjetska Zveza in Vietnam¹, vodil pa jo je Hun Sen. To je privedlo do nove državljanske vojne med SOC na eni strani in Rdečimi Kmeri (Khmer Rouge – KR), Združeno nacionalno fronto za

¹ Stranko sta vodila nekdanja člana Rdečih Kmerov in sicer Heng Samrin in Hun Sen (Findlay 1995: 1).

neodvisno, nevtrarno, miroljubno in kooperativno Kambodžo (United National Front for an Independent, Neutral, Peaceful and Cooperative Cambodia – FUNCINPEC), ki jo je vodil princ Sihanouk Norodom ter Osvobodilno fronto kmerskega ljudstva (Khmer People's Liberation Front – KPNFL)² na drugi. Pod močnimi zunanjimi pritiski so se leta 1982 omenjene tri strani združile v enotno opozicijsko silo imenovano Združena vlada demokratične Kampučije (Coalition Government of Democratic Kampuchea – CGDK), ki je dobivala pomoč iz Kitajske, Tajske in Zahoda (Findlay 1995, 3).

VS OZN je že leta 1979 nameraval izpostaviti vprašanje Kambodže vendar zaradi pomanjkanja politične volje in soglasja med stalnimi članicami VS OZN do tega ni prišlo. Tako je bila GS OZN v nadaljnjem desetletju tista, ki je pozivala k umiku okupacijskih sil iz Kambodže in k pravici kamboškega naroda do samoodločbe. Leta 1981 je GS OZN sklicala mednarodno konferenco o Kambodži, kjer so se dogovorili o vzpostavitvi pisarne posebnega predstavnika generalnega sekretarja za humanitarne zadeve v jugovzhodni Aziji. Posebnemu predstavniku Rafeuuddinu Ahmedu je s tiho diplomacijo uspelo vzpostaviti dialog in identificirati cilje pogajanj med vojskujočimi se stranmi. Tako sta se na zgodovinskem dogodku leta 1987 v Parizu sestala princ Sihanouk Norodom in Hun Sen, predsednik vladajoče stranke Kamboška ljudska stranka (CPP). Na srečanju so se dogovorili glede nadaljnjih potez, potrebnih za doseg miru, nosilno vlogo pri pogajanjih pa sta prevzeli Francija in Indonezija (Cambodia UNAMIC, Background; Findlay 1995, 4).

T.i. Pariška mirovna konferenca se je začela s prvim srečanjem med vladajočo stranko in opozicijskimi stranmi v Indoneziji leta 1988 na neformalnih srečanjih v Jakarti in nadaljevala z dodatnimi srečanji v letih 1988 in 1989 v Pekingu, kjer je prišlo do pomembnega dogovora med Kitajsko in Vietnamom o umiku vietnamskih vojaških sil z ozemlja Kambodže in dogovorom o vzpostavitvi mednarodne misije, ki bi nadzorovala tovrsten korak. Aprila 1989 je Vietnam potrdil predčasen umik vojaške sile do septembra 1989, kar je spodbudilo sklic Pariške konference o Kambodži, ki se je odvijala od 30. julija 1989 do 30. avgusta 1989. Konference so se poleg predstavnikov sprtih strani udeležili še predstavniki 18 držav (Avstralije, Bruneja, Kanade, Kitajske, Francije, Indije, Indonezije, Japonske, Laosa, Malezije, Filipinov, Singapura, Sovjetske zveze, Tajske, Velike Britanije, Združenih držav Amerike, Vietnama in Zimbabveja kot predstavnika neuvrščenih držav). Navkljub prizadevanjem konferenca ni obrodila sadov. Ključni razkol med stranmi je nastal glede

² Stranko je vodil nekdanji premier v vladi Lon Nola, Son Sann (Findlay 1995: 1).

načina delitve moči vladanja med posamičnimi stranmi v prehodnem obdobju pred volitvami in pred pripravo nove ustave. Hun Sen je namreč zavrnil zahtevo ostalih strani po razdelitvi moči na štiri enakovredne dele. Težavo je predstavljalo tudi definiranje vloge OZN v prehodnem obdobju, nad vsem dogajanjem pa je viselo vprašanje obsodbe genocida in vseh grozot, ki so se odvijale v času režima Pola Pota. Kljub očitnim kršitvam proti človečnosti so nekateri zagovarjali dejstvo, da "ima narodna sprava višjo prioriteto kot pravica" (Findlay 1995, 6).

Za obnovitev pogajanj so si poleg Velike Britanije, ZDA, Rusije, Kitajske in Francije prizadevale še Avstralija, Indonezija in Japonska. Predlog ameriškega kongresnika Stephena Solarza se je izkazal za enega izmed ključnih pri obnovitvi pogajanj. Namesto delitve oblasti med štirimi stranmi je namreč predlagal, da OZN v celoti prevzamejo upravljanje Kambodže, demobilizirajo vojaške sile in izvedejo volitve, po katerih bi se nato upravljanje preneslo na novoizvoljeno kamboško vlado. Te predloge so uporabili kot izhodišče pogajanj, ki so se začela z letom 1990 v Jakarti in na podlagi katerih je pet stalnih članic VS OZN sprejelo Okvirni dokument za razrešitev kamboškega konflikta (Framework Document for a Cambodian Settlement), ki so ga potrdile tudi kamboške vojskujoče se strani. Dokument je predvidel ustanovitev Vrhovnega narodnega sveta (Supreme National Council – SNC), sestavljenega iz 12 članov, kateremu bi predsedoval s strani članov izvoljen predsednik sveta in ki bi imel predvsem posvetovalno in simbolično funkcijo. V SNC sta poleg šestih članov vlade SOC sedela še po dva predstavnika ostalih treh strani, Rdečih Kmerov, FUNCINPEC in KPNFL. VS OZN je potrdil predlog 20. septembra 1990 z resolucijo 668, s katero so se predstavniki Kambodže hkrati tudi zavezali, da bo omenjeni dokument predstavljal osnovo za pripravo obsežnega mirovnega sporazuma.

V začetku leta 1991 pa je prišlo do ponovnih bojov med sprtimi stranmi. Boje so vojskujoče se strani zaključile prostovoljno po pozivu GS OZN, kar je potrdila posebna misija pod vodstvom ganskega generala Timothyja Dubuama. Junija 1991 so se v Jakarti ponovno sestali predstavniki SNC, Francija, Indonezija in predstavnik OZN, vendar srečanje ni bilo uspešno zaradi nasprotujočih si mnenj. Princ Sihanouk je naknadno sklical sestanek predstavnikov vrhovnega sveta, ki je prvič potekal brez prisotnosti zunanjih držav in kjer so predstavniki sprtih strani dosegli pomemben preboj. Zavezali so se namreč k trajnemu premirju, prekinitvi sprejema vse vojaške zunanje podpore in SNC dodelili vlogo vladajočega organa. Tekom nadaljnjih pogajanj so princa Sihanouka imenovali za predsednika sveta, pri čemer je le-ta pozval OZN, da v Kambodžo pošlje 200-člansko misijo, katere naloga bo

določitev velikosti mirovne operacije, ki bo poskrbela za nadzorovanje uresničitve sprejetih dogovorov (spoštovanje premirja, prenehanje zunanje vojaške pomoči) (Findlay 1995, 7–10).

5.2.2 Pariški mirovni sporazum

Pariški mirovni sporazum so štiri strani podpisale 23. oktobra 1991. S podpisom so se strani v sporu zavezale k premirju, prenehanju sprejemanja zunanje vojaške pomoči, demobilizaciji vsaj 70 odstotkov svojih vojsk pred zaključkom registracije volivcev, demobilizaciji preostalih 30 odstotkov vojsk ali njihovo vključitev v novo državno vojsko po volitvah ter izpustitvi vojnih in političnih ujetnikov. Vsaka od strani bo obdržala svojo upravo in teritorij do volitev in oblikovanja nove državne vlade. Tuje strani v sporu so se zavezale k umiku vseh preostalih sil na teritoriju Kambodže in prenehanju podpiranja katerekoli strani v Kambodži. Zavezale so se tudi k spoštovanju suverenosti, neodvisnosti, teritorialne integritete, nevtralnosti in nacionalne enotnosti Kambodže. Nad Kambodžo bo v prehodnem obdobju od začetka veljave mirovnega sporazuma pa do formacije nove vlade oblast izvajala OZN. Ta proces bo slonel na dveh institucijah, ki pred tem še nista bili uporabljeni, na SNC in na mirovni operaciji Prehodna uprava Združenih narodov v Kambodži (United Nations Transitional Authority in Cambodia – UNTAC). V tem procesu je SNC priznan kot legitimen vir oblasti, v katerem se kaže suverenost, neodvisnost in enotnost Kambodže. SNC bo moral predati UNTAC, ki ga bo vodil Posebni predstavnik generalnega sekretarja (SRSG), vsa potrebna pooblastila za izvajanje določil mirovnega sporazuma (Findlay 1995, 11–12).

5.2.3 Mirovna operacija UNAMIC

Izvajanje določil Pariškega mirovnega sporazuma naj bi se začelo takoj po podpisu 23. oktobra 1991, vendar pa se je pokazalo, da OZN nima mobilizacijskih zmožnosti za takojšnjo namestitev mirovne operacije UNTAC. Generalni sekretar OZN Javier Perez de Cuellar je zato VS OZN predlagal ustanovitev in avtorizacijo mirovne operacije United Nations Advance Mission in Cambodia (Prehodna misija Združenih narodov v Kambodži – UNAMIC), kar je predstavljalo prvi korak v smeri graditve miru in izpolnjevanju Okvirnega dokumenta za razrešitev kamboškega konflikta. UNAMIC je postala operativna ob podpisu mirovnega sporazuma in je bila ob vzpostavitvi mirovne operacije UNTAC vključena vanj. VS OZN je UNAMIC pooblastil dne 16. oktobra 1991 z resolucijo 717. Naloge UNAMIC so bile predvsem pomagati štirim vpletenim stranem vzdrževati premirje do vzpostavitve operacije UNTAC ter vzpostaviti program ozaveščanja civilnega prebivalstva glede min. Mirovna operacija je potekala pod oblastjo in okriljem VS OZN, svoj sedež je imela v

glavnem mestu Phnom Penh, pri čemer pa so bile enote nameščene tudi v vojaških štabih vseh štirih strani v sporu. UNAMIC je vodil Glavni predstavnik za stike (Chief Liaison Officer), ki je bil glavna vez med mirovno operacijo in OZN. Poleg civilnega predstavnika je bil v UNAMIC prisoten tudi Višji vojaški oficir za zveze (Senior Military Liaison Officer), ki je poveljeval vojaškim elementom operacije UNAMIC.

Vzpostavitev mirovne operacije v praksi ni potekala brez težav. Po začetnih napadih na uradnike OZN so pohiteli tudi z ustanovitvijo Mešane vojaške delovne skupine (Mixed Military Working Group – MMWG), predvidene v Pariškem mirovnem sporazumu. Skupina je bila sestavljena iz višjih vojaških predstavnikov vseh štirih strani v sporu, predsedoval pa ji je poveljnik vojaške komponente UNTAC. Hkrati je generalni sekretar OZN zaprosil VS OZN za podaljšanje mandata operacije UNAMIC in povečanje števila mirovnih sil, ki so bile potrebne za učinkovito razminiranje ozemlja, kar je VS OZN potrdil z resolucijo 728 dne 8. januarja 1992. Kot oceno operacije UNAMIC lahko omenimo, da je operacija uspešno vzpostavila prisotnost OZN v težavnih okoliščinah in je uspela opozoriti OZN na nekatere nujne zahteve, predvsem na obsežno čiščenje min. Kljub določenim uspehom pa je bil mirovni dogovor ob prihodu sil operacije UNTAC že resno ogrožen (Findlay 1995, 22–26; United nations 2016a; Varnostni svet 1991).

5.3 Mirovna operacija UNTAC

Mirovno operacijo UNTAC je VS OZN vzpostavil 28. februarja 1992 z resolucijo 745 (Varnostni svet 1992). Za SRSG in vodjo operacije UNTAC je bil izbran japonski diplomat Yasushi Akashi, poveljnik vojaških sil UNTAC pa je postal avstralski general John Sanderson. Mirovna operacija naj bi bila sestavljena iz 15.900 članov vojaškega osebja, 3.600 civilnih policistov in 2.000 civilistov. Na koncu je številka sodelujočih v mirovni operaciji – vojaško, policijsko in civilno osebje – znašala 22.784 oseb, kar je pomenilo, da je to največja operacija po mirovni operaciji ONUC v Kongu. Mandat UNTAC je vključeval naslednje postavke:

- a) nadziranje in potrditev umika tujih vojaških sil,
- b) razorožitev in demobilizacija štirih frakcij,
- c) lociranje in zaseganje orožja in vojaške opreme,
- d) izvedba svobodnih in poštenih volitev,
- e) širjenje in zaščita človekovih pravic,

- f) nadzor nad vojaško varnostjo in civilno upravo ter nad vzdrževanjem reda in miru,
- g) repatriacija in ponovna naselitev kamboških beguncev in razseljenih oseb,
- h) pomoč pri programu razminiranja in ozaveščanju prebivalstva glede min,
- i) obnova osnovne infrastrukture in začetek ekonomske rekonstrukcije in razvoja (Findlay 1995, 15).

Mirovna operacija UNTAC je bila na podlagi nalog iz mandata sestavljena iz sedmih sestavnih delov:

1. Komponenta človekovih pravic

Zadolžena je bila za ustvarjanje okolja, v katerem je zagotovljeno spoštovanje človekovih pravic in osnovnih svoboščin. Glavne aktivnosti se nanašajo na izobraževanje o človekovih pravicah, splošni nadzor nad človekovimi pravicami v vseh upravnih strukturah in vzpostavitev sistema za preiskovanje obtožb o kršenju človekovih pravic v prehodnem obdobju.

2. Volilna komponenta

Zadolžena je bila za organiziranje in izvedbo svobodnih in poštenih volitev. Med njenimi odgovornostmi je bilo osnovanje zakonskega okvira za volitve, civilno izobraževanje, registriranje volivcev in političnih strank ter izvedba samega procesa volitev.

3. Vojaška komponenta.

Bila je največja komponenta mirovne operacije in je imela za nalogo stabilizirati varnostno situacijo ter graditi zaupanje med stranmi v konfliktu. Bolj specifične naloge so bile naslednje: potrditev umika vseh tujih sil, njihovega orožja in opreme iz Kambodže; nadzor nad premirjem, razorožitev in demobilizacija oboroženih sil vseh štirih strani v sporu; nadzor nad orožjem, vključujoč nadziranje prenehanja zunanje vojaške pomoči, zaseganje orožja in vojaške zaloge ter pomoč pri razminiranju.

4. Komponenta civilne uprave

Naloga civilne uprave je bila izvrševanje direktnega nadzora nad obstoječo kamboško upravno strukturo na področjih zunanjih zadev, državne obrambe, financ, javne varnosti in informiranje.

5. Policijska komponenta

Sestavljena je bila iz civilnih policijskih nadzornikov, njena naloga pa je bila nadziranje približno 50.000 domačih civilnih policistov z namenom zagotoviti učinkovito in nepristransko vzdrževanje reda in miru ter zaščito človekovih pravic in osnovnih svoboščin.

6. Komponenta repatriacije

Delovala je skupaj z Visokim komisarjem ZN za begunce (UN High Commissioner for Refugees – UNHCR). Naloge so vključevale: premestitev vračajočih beguncev, zagotovitev takojšnje pomoči in hrane ter ustanovitev programov ponovnega vključevanja.

7. Komponenta obnove

Bila je zadolžena za obnovo kamboške osnovne infrastrukture (zdravstvo, bivališča, transportno omrežje, izobrazba) in komunalnih služb (Findlay 1995, 28–33).

5.3.1 Začetek mirovne operacije UNTAC – faza I

Mirovna operacije se je že od začetka srečevala s težavami. Na prizorišče so prvi prišli bataljoni iz Indonezije, Malezije in Tajске. Od vseh sodelujočih bataljonov se je zahtevalo, da imajo zalogo za 60-dnevno samozadostnost, kar pa ni bilo prisotno pri vseh. Poleg tega so podporne enote prispele po prihodu pehotnih bataljonov, težave pa je povzročala tudi uničena infrastruktura. Od 24 nadzornih točk namenjenih nadziranju umika tujih sil in potrjevanju, da v državo ne prihaja nova vojaška oprema in zaloge, so bile vzpostavljene samo tri na meji z Vietnamom. Tudi ostale komponente mirovne operacije so trpele zaradi pomanjkanja osebja, kar je oviralo izvajanje njihovih nalog. Vse to je opogumilo Rdeče Kmere, ki so se zoperstavili OZN in niso dovolili namestitve vojske UNTAC v območju, ki je bilo pod njihovim nadzorom (Findlay 1995, 34–35).

5.3.2 Faza II

UNTAC se je premaknil v drugo fazo – razorožitev in demobilizacija vseh štirih strani v sporu. Po ocenah iz novembra 1991 naj bi imele vse štiri strani skupaj 200.000 vojakov regularnih oboroženih sil na 650 lokacijah, hkrati pa naj bi imeli še 250.000 pripadnikov milic. Sile naj bi bile oborožene s 300.000 kosi orožja vseh vrst (Report of the secretary-general on Cambodia 1992, 14). Za dosego razorožitve in demobilizacije so bile sile UNTAC razporejene v 84 od 103 načrtovanih prizoriščih demobilizacije in na 20 nadzornih točkah. Vojaške sile so prejele zagotovila od vseh štirih strani, da: bodo omogočile svobodno gibanje

osebja, vozil in letal UNTAC; označile minska polja na področju pod njihovim nadzorom; sporočile informacije o svojih enotah, oborožitvi, strelivu in opremi ter da se bodo držale Pariških mirovnih dogovorov (Findlay 1995, 36).

Rdeči Kmeri pa v nasprotju z dogovorom še vedno niso dovolili namestitve enot UNTAC na svojem območju, niso sporočili UNTAC števila svojih vojakov in opreme, niso pomagali pri razminiranju in niso dovolili demobilizacije in razorožitve svojih enot. Kot pogoj za sodelovanje v drugi fazi so postavili UNTAC nekaj zahtev. Med drugim so zahtevali potrditev OZN, da so vsi vietnamski vojaki zapustili Kambodžo, vzpostavitev popolnega nadzora UNTAC nad vlado SOC, spremembo v vlogi pooblastil SNC in UNTAC na način, da bi SNC postal edini vir pooblastil v Kambodži med prehodnim obdobjem ter ponovno določitev meje med Kambodžo in Vietnamom. UNTAC je zaradi obtožb Rdečih Kmerov povečal nadzor nad mejo, vendar pa to Rdečih Kmerov ni pomirilo (Findlay 1995, 36–37).

Ker pogajanja z Rdečimi Kmeri v okviru SNC z namenom, da bi le-ti začeli spoštovati določila pariškega mirovnega sporazuma, niso obrodila sadov, so je v Kambodži pojavilo mnenje določenih nevladnih organizacij, da bi proti Rdečim Kmerom moral UNTAC uporabiti silo in se jih dokončno rešiti. Zaradi zagovarjanja teh mnenj so julija 1992 razrešili svojih dolžnosti namestnika vojaškega poveljnika operacije, francoskega generala Loridona (Findlay 1995, 37).

Zaradi pomanjkanja sodelovanja Rdečih Kmerov v procesu razorožitve in demobilizacije je bila OZN postavljena pred odločitev, ali prekine sam proces ali pa z njim nadaljuje. Odločili so se za nadaljevanje procesa s tremi sodelujočimi stranmi, pri tem pa so morali poskrbeti, da te strani ne bi bile v podrejenem vojaškem položaju nasproti Rdečim Kmerom. Do 10. septembra 1992 je UNTAC demobiliziral več kot 52.000 vojakov in prevzel približno 50.000 kosov orožja, kar je predstavljalo približno 50 odstotkov sil FUCINPEC in KPNLF ter 25 odstotkov sil SOC. Ker so Rdeči Kmeri demobilizirali le okoli 200 vojakov, je UNTAC prekinil proces demobilizacije. Končni rezultat demobilizacije in razorožitve je bil skoraj popolna razorožitev dveh manjših strani, FUCINPEC in KPNLF, sile SOC so obdržale najboljše dele vojske, vojska Rdečih Kmerov pa ni utrpela izgub. Vse to se je seveda kazalo kot nevarnost nevtralnemu političnemu okolju, ki naj bi ga UNTAC vzpostavil, zato se je moral VS OZN odločiti, ali se bo kljub temu izvedlo volitve maja 1993. 13. oktobra 1992 je VS OZN potrdil predlog generalnega sekretarja OZN za nadaljevanje mirovne operacije, k tej

odločitvi pa je pripomoglo tudi dejstvo, da je volilna komponenta operacije oziroma registracija volivcev potekala zelo uspešno (Findlay 1995, 39–40).

Zaradi opisanih neugodnih razmer v Kambodži je prišlo do sprememb v UNTAC:

- a) vojaška komponenta je bila sedaj nameščena med območja pod nadzorom Rdečih Kmerov in območja, kjer so se začele priprave na volitve,
- b) ukrepi proti političnem zastraševanju in nasilju so postali strožji,
- c) povečali so se programi izobraževanja civilistov, s katerimi so volivcem zagotavljali tajnost njihovega glasovanja.

Nasilje v Kambodži se je kljub spremembam v delovanju UNTAC nadaljevalo. Rdeči Kmeri so začeli izkoriščati zgodovino kamboško-vietnamskega sovraštva in si z napadi na vietnamske vasi poskušali pridobiti naklonjenost kamboškega ljudstva. Medtem pa je SOC in njena politična stranka CPP začel nadlegovati ostale politične stranke, zastraševati volivce, podtikati bombe v volilne pisarne ter celo ubijati volilne kandidate in predstavnike strank. Situacijo je poslabšala nesposobnost komponente civilne policije UNTAC, saj ni imela vzpostavljenih ustreznih mehanizmov za kaznovanje kršitev oziroma preprečevanje le-teh. Veliko policistov je tudi sodelovalo v nelegalnih aktivnostih, prišlo pa je tudi do primerov rasističnega obnašanja do civilistov (Findlay 1995, 46).

V februarju 1993 je SOC začel z ofenzivo proti Rdečim Kmerom v najmanj 10 provincah in se približal mestu Pailin v provinci Battambang, ki je bila pod nadzorom Rdečih Kmerov. Ofenziva je veljala za največjo kršitev premirja in je presegala pravico SOC do samoobrambe v primeru napada Rdečih Kmerov (United nations 2016b).

Generalni sekretar OZN je zaradi poslabšanja varnostne situacije predlagal, da bi sile UNTAC morale ostati v Kambodži tudi po majskih volitvah. Tako bi lahko preprečile naraščanje nestabilnosti pred vzpostavitvijo nove vlade. V Kambodži pa so se vršili novi napadi. Med drugim so se ponovili napadi na Vietnamce. V marcu in aprilu 1993 so pripadniki Rdečih Kmerov povečali število napadov, ugrabitev in umorov pripadnikov OZN. Prišlo je tudi do prve žrtve, bangladeškega vojaka, ki je bil ubit v napadu Rdečih Kmerov na njegovo enoto v okrožju Angkor Chum. Napadom Rdečih Kmerov je sledila uradna izjava njihovega voditelja Khieu Samphana, da njegova stranka ne bo sodelovala na volitvah, saj naj bi vietnamske agresorske sile še vedno okupirale Kambodžo, nevtralnno politično okolje pa naj ne bi obstajalo. UNTAC je kot odgovor na napade uvedel nove varnostne ukrepe. Med

drugim so prepovedali posedovanje orožja in eksploziva, začeli pa so z varovanjem strankarskih pisarn in predstavnikov. Posledično je število incidentov do konca aprila 1993 znatno upadlo (Findlay 1995, 48–49).

5.3.3 Predvolilna kampanja

Predvolilna kampanja se je uradno začela 7. aprila 1993 in je trajala do 19. maja 1993, čemur je sledilo obdobje štiridnevnega volilnega molka. Same volitve pa so potekale od 23. maja do 28. maja 1993. Situacija v Kambodži je bila še vedno nestabilna, saj se je pojavljalo nasilje, umori, zastraševanje, pri čemer so bila ta dejanja večinoma zagrešena s strani vlade SOC proti BLDP. Prebivalci Kambodže so se kljub nasilju udeleževali predvolilnih shodov – na približno 1.500 shodih se je zbralo okoli milijon ljudi, ustanovljenih pa je bilo tudi 20 političnih strank (Findlay 1995, 75–76).

8. aprila 1993 sta bila v provinci Kompong Thom ubita japonski prostovoljec OZN in njegov prevajalec, ubili naj bi ju Rdeči Kmeri. Zaradi smrti japonskega državljana je japonski obrambni minister celo grozil z umikom japonskega osebja iz mirovne operacije UNTAC, če se bodo napadi nadaljevali. Umik Japonske bi seveda vodil k propadu UNTAC, zato je SRSG Akashi opozoril voditelje Rdečih Kmerov, da bodo osebno odgovorni za vsak dosedanji napad in za vse naslednje poskuse prekinitve volitev z ubijanjem in poškodovanjem osebja UNTAC, to pa bi pomenilo mednarodno in notranjo osamitev Rdečih Kmerov. Strah pred popolnim napadom Rdečih Kmerov pa se je v naslednjih dneh še stopnjeval, saj so Rdeči Kmeri umaknili svojega predstavnika iz Phnom Penha in zaprli svojo pisarno. Razlog za umik naj bi bilo dejstvo, da se ne počutijo varne, kljub temu pa svojih predstavnikov v SNC niso umaknili. 30. aprila 1993 se je UNTAC umaknil iz mesta Pailin, ki je bil pod nadzorom Rdečih Kmerov, v Phnom Pehn pa so se umaknili tudi vsi prostovoljci, ki so delovali na območju zahodne in osrednje Kambodže. Večina prostovoljcev Združenih narodov (United Nations Volunteer – UNV) se je kasneje vrnila na svoje položaje, kjer se jim je kasneje pridružilo 1.000 mednarodnih nadzornikov volilnih mest (International Polling Station Office – IPSO), ki so pomagali pri nadzoru volitev in štetju (Findlay 1995, 78–79).

V aprilu 1993 so se začeli mednarodni diplomatski poizkusi, da bi rešili mirovno operacijo pred propadom. Najprej so države podpisnice pariških mirovnih dogovorov skupaj s Kitajsko izdale izjavo podpore volitvam in mirovni operaciji UNTAC, kasneje pa so Kitajska, Francija in Japonska organizirale krizni sestanek SNC v Peking. Sestanek je potekal brez Rdečih Kmerov, preostale tri strani pa so se zavezale k nadaljevanju volitev, kljub grožnjam z

odstopom s strani FUCINPEC in BLDP. Napadi Rdečih Kmerov so se kljub vsem trudom nadaljevali. 3. maja 1993 je 100 vojakov Rdečih Kmerov napadlo mesto Siem Reap, tri dni kasneje pa je vojska Rdečih Kmerov napadla vlak in pri tem ubila 30 potnikov, ranila pa jih 100. 5. maja 1993 je bil v napadu Rdečih Kmerov ubit japonski policist in več ranjenih, kar je spet pripeljalo do grožnje Japonske, da bo v primeru poslabšanja situacije v Kambodži primorana umakniti vse svoje osebje. 21. maja 1993 sta bila med napadom Rdečih Kmerov na policijsko postajo SOC v Kompong Chamu ubita dva kitajska mirovnika, trije pa so bili ranjeni (Findlay 1995, 80).

Kot poizkus zaustavitve nasilja, je VS OZN 20. maja 1993 v resoluciji 826 obsodil vsakršno nasilje nad političnimi ali etničnimi skupinami, ustrahovanje in napade na UNTAC in hkrati zahteval, da vse strani upoštevajo pariške dogovore (Varnostni svet 1993a).

UNTAC je večer pred volitvami izdal poročilo o žrtvah v Kambodži od 1. marca 1993 dalje. V tem času je bilo 200 smrti, 338 ranjenih in 144 ugrabitev. V ta seznam so bili vštetih člani osebja UNTAC, etnični Vietnamci, ostali civilisti in člani političnih strank. V seznamu so bili navedeni tudi odgovorni za žrtve. Rdeči Kmeri so bili odgovorni za večino žrtev (131 smrti, 250 ranjenih, 53 ugrabitev), SOC pa je bil odgovoren za 15 smrti in 9 ranjenih. V seznam so bili vključeni samo incidenti, pri katerih je bil povzročitelj znan (Findlay 1995, 81).

5.3.4 Volitve

Volitve so se začele 23. maja 1993. Državljeni Kambodže so volili 120-člansko skupščino po proporcionalnem sistemu. Volilno pravico so imeli vsi državljani nad 18 let, registriranih volivcev je bilo 4.7 milijonov. V območjih, ki so jih nadzirali Rdeči Kmeri in kamor UNTAC ni imel dostopa, naj bi prebivalo 5 odstotkov vseh prebivalcev Kambodže (United Nations 2016b).

Volitve so bile največji uspeh mirovne operacije UNTAC, saj so se jih ljudje udeležili v nepričakovano velikem številu, kljub grožnjam prekinitve volitev s strani Rdečih Kmerov, ustrahovanju s strani vlade SOC in slabim možnostim prevoza in infrastrukturi. V prvem dnevu je volilo 46 odstotkov vseh volivcev, samo obdobje volitev pa je bilo med najbolj mirnimi v zadnjih letih. Skupno je na 1.400 stalnih in 200 mobilnih volilnih mestih volilo 4.267.192 volivcev, kar je predstavljalo 89,56 odstotkov prebivalstva. Veljavnih volilnih listkov je bilo 4.011.631. Po prešteti glasovih je FUNCINPEC dobil 45,47 odstotka glasov, CPP je dobil 38,23 odstotka glasov, BLDP je dobil 3,81 odstotka glasov, ostalih 17 strank pa

je dobilo preostanek glasov (glej Tabela 5.1). Odstotki, preneseni v sedeže v skupščini, so pomenili, da je FUNCINPEC dobil 58 sedežev, CPP je dobil 51 sedežev, BLDP jih je dobil 10, MOLINAKA pa je dobila en sedež. Na srečanju SNC 10. junija je SRSG Akashi v imenu generalnega sekretarja OZN razglasil volitve za svobodne in poštene (United Nations 2016b; Findlay 1995, 84).

Tabela 5.1: Rezultat volitev v Kambodži leta 1993

Stranka – polno ime	Kratica	Odstotek prejetih volilnih glasov	Število sedežev v parlamentu
Front uni pour un Cambodge indépendant, neutre, pacifique et coopératif	FUNCINPEC	45,47	58
Cambodian People's Party	CPP	38,26	51
Buddhist Liberal Democratic Party	BLDP	3,81	10
Molinaka and Naktaorsou Khmer for Freedom Party	MOLINAKA/MONATH	1,37	1

VS OZN je odobril rezultate volitev z resolucijo 840, v kateri je pozval vse strani, naj stojijo za svojimi obvezami, da bodo spoštovale rezultate in sodelovale pri zagotavljanju mirnega prehodnega obdobja. VS OZN je izrazil tudi polno podporo novo izvoljeni skupščini, ki je začela s pisanjem nove ustave (Varnostni svet 1993b). V nasprotju s pričakovanji so rezultate volitev priznali tudi Rdeči Kmeri (Findlay 1995, 85).

Razlogov za tak uspeh volitev je bilo več:

- a) glavna dejavnika sta bila učinkovitost in sposobnost volilne komponente UNTAC in UNV, prisotnost IPSO pa je prav tako pripomogla k učinkovitosti in legitimnosti volitev,
- b) vojska in civilna policija UNTAC sta uspešno varovale volilna mesta, volivce in prevoz volilnih skrinjic, pri tem so pomembno vlogo odigrale sile SOC, FUNCINPEC in KPRLF, ki so skrbele za varnost v svojih območjih,
- c) visoko volilno udeležbo je sprožilo tudi nezadovoljstvo Kambodžanov z vlado SOC na eni strani ter Rdečimi Kmeri na drugi strani,
- d) izobraževanje volivcev je bilo zelo uspešno – domačini so resnično verjeli, da je glasovanje tajno in da njihov glas lahko prinese mir oziroma spremembo oblasti,

- e) vrnitev princa Sihanouka iz Pekinga dan pred volitvami je pomirila napetosti in pripomogla k visoki udeležbi, pomembna je bila tudi stalna podpora volitvam iz strani mednarodne skupnosti,
- f) pogum in zavzetost prebivalcev Kambodže, ki so tvegali svoja življenja s pomočjo pri registracijskem procesu, sodelovanju v kampanjah, delom v volilnih postajah ali pa samo z oddajo svojega glasu (Findlay 1995, 85–86).

5.3.5 Povolilno obdobje

Kljub velikemu uspehu volitev, je bilo ozračje v obdobju po volitvah še vedno napeto. Princ Sihanouk je hotel izvesti ustavni udar in ustanoviti svojo vlado, vendar je pod pritiski FUNCINPEC in OZN idejo opustil. Kasneje je Hun Sen, vodja CPP, obtožil OZN in tuje države, da so priredili volitve in odvzeli zmago njegovi stranki ter zahteval ponovne volitve v sedmih provincah. V juniju pa je SOC celo razglasila odcepitev treh provinc (United nations 2016b; Findlay 1995, 91).

Sredi junija se je situacija zaradi diplomatskih pritiskov izboljšala, sprejet je bil dogovor med princem Sihanoukom, FUNCINPEC in CPP glede ustanovitve začasne državne vlade Kambodže (Provisional National Government of Cambodia – PNGC), v OZN je bila imenovana vmesna skupna vlada (Interim Joint Administration – IJA), ki je vključevala predstavnike vseh štirih strank, ki so na volitvah osvojile sedeže. Rdeči Kmeri pri sestavi vlade niso bili vključeni (Findlay 1995, 92).

Princ Sihanouk je kot predsednik države zaprisegel 14. junija 1993, skupščina je ponovno uvedla kamboško zastavo in himno iz obdobja pred državnim udarom, za dan državnosti so izbrali 8. november, na katerega so leta 1953 razglasili neodvisnost od Francije. Skupščina je sprejela PNGC, v kateri je bil princ Ranariddh prvi predsednik vlade, Hun Sen pa drugi predsednik vlade. Oba sta bila tudi soministra za obrambo ter notranjo in javno varnost. Ostali resorji so bili razdeljeni med štiri stranke, vendar sta ključne resorje dobila FUNCINPEC (ministrstvo za finance in gospodarstvo, ministrstvo za zunanje zadeve) in CPP (ministrstvo za informacije in sodstvo). Vsak minister posamične stranke je imel namestnika iz druge stranke. Rdeči Kmeri so bili pri formiranju vlade popolnoma izključeni (Findlay 1995, 94).

14. junija 1993 je Odbor za ustavo začel pisati novo kamboško ustavo, ki je morala po Pariški mirovni pogodbi vsebovati naslednje določila:

- a) ustava je najvišji zakon v državi,
- b) deklaracijo človekovih pravic,
- c) razglasiti Kambodžo za nevtralno državo,
- d) razglasiti Kambodžo za liberalno demokratično državo, osnovano na volitvah s splošno volilno pravico s tajnim glasovanjem,
- e) ustvariti neodvisno sodstvo,
- f) ustava mora biti sprejeta z dvotretjinsko večino v skupščini (Findlay 1995, 96).

Ustava je bila ratificirana v skupščini 21. septembra 1993, 24. septembra jo je princ Sihanouk vpisal v zakon. Princ Sihanouk je prisegel kot kralj, kar je pomenilo, da je bila Kambodža od takrat naprej ustavna monarhija, neodvisna, suverena, miroljubna, nevtralna in neuvrščena država. Ustavna skupščina je bila preoblikovana v novo Državno skupščino (National Assembly), PGNC pa je postala Kraljeva vlada Kambodže s princem Ranariddhom kot prvim predsednikom vlade, Hun Sen pa je bil drugi predsednik vlade (United nations 2016b). S tem dejanjem je SNC predal suverenost novi vladi in bil razpuščen, hkrati pa je to pomenilo tudi konec vloge UNTAC v notranjih zadevah Kambodže (Findlay 1995, 97).

5.3.6 Zaključek operacije

VS OZN je 27. avgusta 1993 v resoluciji 860 odobril načrt umika UNTAC in določil 15. november 1993 za končni datum umika. Z resolucijo 880 pa je VS OZN podaljšal mandat enot za odstranjevanje min in urjenje do 30. novembra 1993 in hkrati podaljšal datum za umik vojaške policije in zdravstvenih enot do 31. decembra. Do konca leta 1993 so vsi pripadniki UNTAC zapustili Kambodžo (Varnostni svet 2016c; Varnostni svet 2016č; Findlay 1995, 98).

Z resolucijo 880 pa so za dobo šestih mesecev ustanovili tudi ekipo 20 vojaških predstavnikov za stike, katerih naloga je bila poročati o vprašanjih, ki zadevajo varnost v Kambodži, skrbeli pa so tudi za povezavo z vlado Kambodže. Ekipa je svoje operacije zaključila 15. maja 1994, kljub prošnji kamboške vlade za podaljšanje mandata (Varnostni svet 2016č, Findlay 1995, 98).

6 ANALIZA USPEŠNOSTI MIROVNE OPERACIJE UNTAC

V nadaljevanju bom analiziral uspešnost mirovne operacije glede na kriterije OZN in Darye Pushkine. Analize se bom lotil po posamičnih kriterijih. Pri kriterijih OZN bom upošteval oceno uspešnosti, kot jo je OZN razglasila ob končani mirovni operaciji, uspešnost pa bom preveril tudi s kriteriji, zapisanimi v Capstone doktrini.

6.1 Analiza uspešnosti po kriterijih OZN

Sodeč po resoluciji VS OZN 880 (Varnostni svet 2016c), v kateri je zapisano: "...z velikim zadovoljstvom beležimo, da je bil cilj pariških mirovnih dogovorov vzpostaviti ljudstvu Kambodže in njegovim demokratično izvoljenim voditeljem njihovo glavno odgovornost za mir, stabilnost, nacionalno spravo in obnovo, z uspešnim zaključkom mirovne operacije UNTAC, ki je sledil volitvam od 23. do 28. maja, dosežen", je mirovna operacija UNTAC v OZN kategorizirana kot **uspešna** operacija. Po mojem mnenju podana ocena ni merodajna, saj se le-ta nanaša na uspešno izvedene volitve in uspešen prenos oblasti (odgovornosti za mir, stabilnost, nacionalno spravo in obnovo) na kamboško ljudstvo, oceno slednjega pa je nesmiselno podajati takoj po zaključku mirovne operacije, saj se je nasilje v Kambodži v določeni meri nadaljevalo tudi po mirovni operaciji (napadi Rdečih Kmerov), prišlo pa je tudi do državnega udara s strani Hun Sena in menjave oblasti (Hammarberg 1997, Vachon 2012).

6.1.1 Analiza uspešnosti mandata mirovne operacije UNTAC

Po mnenju Pushkine je najpreprostejši (ne pa najpopolnejši) način ocenjevanja uspešnosti mirovne operacije analiza uspešnosti izvedbe mandata mirovne operacije (Pushkina 2006, 133). Če analiziramo cilje mandata UNTAC in njihovo izvedbo, lahko vidimo, da mirovna operacija UNTAC morda le ni bila tako uspešna, kot je omenjeno v resoluciji VS OZN 880.

Mandat mirovne operacije UNTAC je vključeval naslednje naloge:

1. *Nadziranje in potrditev umika tujih vojaških sil*

Vojaška komponenta UNTAC je to nalogo **uspešno** izpolnila, saj je celotna vietnamska vojska, ki se je nahajala na ozemlju Kambodže, le-to zapustila.

2. *Razorožitev in demobilizacija štirih strani v sporu*

Ta naloga je bila le delno izpolnjena, saj so se Rdeči Kmeri uprli razorožitvi, vojska UNTAC pa ni imela pooblastil, da vsili razorožitev. Ostale tri strani, KPNLF, FUNCINPEC in SOC,

se zaradi zagotavljanja ravnotežja v oboroženih silah tudi niso v popolnosti razorožile in so zadržale 30 odstotkov vojske za lastno zaščito. Pri razorožitvi in demobilizaciji je bila torej mirovna operacija UNTAC **neuspešna**.

3. Lociranje in zaseganje orožja in vojaške opreme

Za to nalogo mandata v literaturi žal nisem zasledil podatkov, zato ne morem podati ocene uspešnosti.

4. Izvedba svobodnih in pravičnih volitev

UNTAC oziroma njegova volilna komponenta je bila pri izvedbi volitev **zelo uspešna**, saj je uspela registrirati skoraj celotno prebivalstvo Kambodže, kar je na koncu privedlo do 89,5 odstotne volilne udeležbe. Volitve leta 1993 so bile zagotovo tudi najbolj svobodne in pravične v celotni zgodovini Kambodže.

5. Širjenje in zaščita človekovih pravic

UNTAC je z namenom širjenja človekovih pravic začel izvajati programe obveščanja o človekovih pravicah in pomagal pri ustanavljanju skupin za človekove pravice, hkrati pa je preiskoval incidente, povezane s človekovimi pravicami. Posledica delovanja UNTAC na področju človekovih pravic je bila tudi izpustitev političnih zapornikov, zapornikov, zaprtih brez sojenja, izboljšanje razmer v zaporih ter omogočanje zapornikom, da so lahko volili. Kar se tiče same zaščite človekovih pravic lahko rečemo, da je UNTAC izbral preveč pasiven pristop, saj je prepustil aretacije in sojenje osumljenim kršenja človekovih pravic lokalnim oblastem (predvsem na območju SOC), ki pa tega niso bili pripravljeni storiti. Po ustanovitvi Urada posebnega državnega tožilca, ki je imel tudi pooblastila za aretacije preko civilne policije UNTAC, se je situacija na področju varovanja človekovih pravic izboljšala. Upoštevajoč navedeno lahko izpolnjevanje te naloge ocenimo kot **delno uspešno**.

6. Nadzor nad vojaško varnostjo in civilno upravo ter nad vzdrževanjem reda in miru

UNTAC je imel nalogo nadzora civilne uprave vseh štirih sprtih strani, vendar pa je imel samo SOC delujočo vlado in največjo civilno upravo. SOC je bil zato edini podvržen nadzoru, kar so seveda dojemali kot pristransko. UNTAC ni uspelo v popolnosti prevzeti nadzora nad varnostnimi silami in policijo SOC, kar je negativno vplivalo na ustvarjanje nevtralnega političnega okolja kot predpogoja za izvedbo volitev. Pod okriljem SOC je delovalo več skupin, ki so s psihičnim in fizičnim nasiljem nad člani opozicijskih strank

preprečevali njihovo delovanje oziroma so z infiltracijo v te stranke povzročali notranje spore. Nadzor nad SOC se je izboljšal, ko so se nadzorniki UNTAC namestili tudi v 21. ostalih provincah pod nadzorom SOC, ustanovljenih pa je bilo tudi več teles, npr. Odbor za reševanje pritožb (Complaints Clarification Comitee), ekipe iz kamboških članov in članov UNTAC, ki so preverjale, če so sodne in upravne odločitve tudi dejansko izpeljane ter Združeni odbor za javno varnost (Joint Standing Comitee on Public Security), ki je potrjeval ukrepe za izboljšanje javnega reda in miru (Findlay 1995, 59–62). Navkljub omenjenemu izboljšanju je bil nadzor UNTAC nad civilno upravo zelo omejen in kot tak le **delno uspešen**.

7. Repatriacija in ponovna naselitev kamboških beguncev in razseljenih oseb

Pri tej nalogi se je UNTAC najbolj izkazal, saj je **uspešno** v Kambodžo vrnil več kot 360.000 beguncev.

8. Pomoč pri programu razminiranja in ozaveščanju prebivalstva glede min

Za razminiranje je bila zadolžena že mirovna operacija UNAMIC, kasneje se je delo nadaljevalo pod mirovno operacijo UNTAC, ki pa je junija 1992 delo razminiranja predala Kamboškemu centru za razminiranje (Cambodian Mine Action Center – CMAC). CMAC je izuril 1.600 kamboških odstranjevalcev min. Problema pri programu razminiranja sta bila predvsem v dejstvu, da zaradi neuspele demobilizacije pri razminiranju niso mogli računati na pomoč velikega števila vojakov ter da je po mirovnih dogovorih in pred prihodom UNTAC posejanih več min, kot pa jih je bilo odstranjenih. Uspehi pa so se kazali predvsem v razminiranju glavnih avtocest. UNTAC je času trajanja operacije očistil 4.000.000 m² in dezaktiviral približno 37.000 min (United nations 2016b; Findlay 1995, 72–74). Glede na to, da je bila naloga pomoč pri razminiranju in prenos dela na domačine, lahko rečemo, da je bil UNTAC pri tem **uspešen**.

9. Obnova osnovne infrastrukture in začetek gospodarske rekonstrukcije in razvoja

Ministrska konferenca v Tokiu je za potrebe obnove infrastrukture zbrala 880 milijonov ameriških dolarjev (United States Dollar – USD) in ustanovila Mednarodni odbor za rekonstrukcijo Kambodže (Interantional Commitee on the Reconstruction of Cambodia – ICORC). Inženirski bataljoni so takoj po prihodu začeli z obnovo letališč, cest in mostov, začeli pa so tudi s tako imenovanimi "projekti hitrega učinka" (Quick Impact Projects – QIP), ki so bili namenjeni lažjemu sprejemanju velike količine vračajočih beguncev (popravila cest,

odstranjevanje min, kopanje vodnjakov, gradnja zdravstvene in izobraževalne infrastrukture). Do junija 1993 je bilo odobrenih 51 rekonstrukcijskih in razvojnih projektov v vrednosti 407 milijonov USD, UNTAC pa je izplačal 230 milijonov USD. Problem obnove je bil, da je bilo najlažje izvajati obnovitvena dela v območju države, ki je bila pod nadzorom SOC, kar pa je sprožilo obtožbe o pristranskosti UNTAC s strani Rdečih Kmerov, hkrati pa so Rdeči Kmeri ovirali delo Odbora za tehnično svetovanje, ki je bil zadolžen za odobritev načrtov obnovitvenih del (Findlay 1995, 69–71).

UNTAC je s svojo prisotnostjo v Kambodži vplival na ekonomsko situacijo, saj je s prilivom velikih količin tujega denarja in prihodom dobro plačanih pripadnikov UNTAC povzročil padec vrednosti kamboškega riela in povečal inflacijo. Januarja 1993 je UNTAC ustanovil položaj gospodarskega svetovalca SRSG za nadzor gospodarske situacije v Kambodži. Svetovalec je zavrnil očitke, da je UNTAC kriv za inflacijo, kot glavnega krivca pa navedel upravo SOC, ki se zateka k tiskanju denarja za zmanjšanje proračunskega dolga (Findlay 1995, 68). UNTAC je želel leta 1992 z delom denarja, namenjenega za obnovo, pokriti proračunski primanjkljaj SOC, vendar so bile ostale strani proti, saj so to potezo videle predvsem kot pomoč SOC pred volitvami (Ratner 1996, 184). Junija 1993 je UNTAC s strani Raziskovalnega inštituta za družbeni razvoj OZN (UN Research Institute for Social Development – UNSRID) tudi prejel predloge za izboljšanje gospodarske situacije v Kambodži, ki so med drugim vključevali reformo davčnega sistema, podporo proračunu in večje zanašanje na domače znanje in institucije (Findlay 1995, 69).

UNTAC je bil pri obnovi osnovne infrastrukture uspešen, na samo gospodarsko situacijo pa je imel dokaj negativen vpliv, kar pomeni, da je bil UNTAC pri izvedbi naloge **delno uspešen**.

Pregled kriterijev uspešnosti izpolnitve nalog mandata predstavlja Tabela 6.1.

Tabela 6.1: Analiza uspešnosti izpolnitve nalog mandata UNTAC

Naloge mandata UNTAC	Ocena uspešnosti
Nadziranje in potrditev umika tujih vojaških sil	Uspešno
Razorožitev in demobilizacija štirih strani v sporu	Neuspešno
Lociranje in zaseganje orožja in vojaške opreme	Ni podatka
Izvedba svobodnih in pravičnih volitev	Uspešno
Širjenje in zaščita človekovih pravic	Delno uspešno
Nadzor nad vojaško varnostjo in civilno upravo ter nad vzdrževanjem reda in miru	Delno uspešno
Repatriacija in ponovna naselitev kamboških beguncev in razseljenih oseb	Uspešno
Pomoč pri programu razminiranja in ozaveščanju prebivalstva glede min	Uspešno
Obnova osnovne infrastrukture in začetek gospodarske rekonstrukcije in razvoja	Delno uspešno

6.1.2 Analiza uspešnosti mirovne operacije UNTAC po Capstone doktrini

1. Soglasje sprtih strani

Do prvih pogajanj sprtih strani glede rešitve krize v Kambodži je prišlo leta 1987, ko sta se v Parizu sestala princ Sihanouk Norodom in Hun Sen, predsednik vladajoče stranke CPP. Kasnejšega srečanja v Indoneziji leta 1988 so se udeležile vse štiri sprte strani, SOC, FUNCINPEC, KPRLF in Rdeči Kmeri. Sledila je prva pariška konferenca (1989), katere se je poleg štirih kamboških strani udeležilo še 18 drugih držav. Konferenca ni bila uspešna zaradi neskladij glede delitve moči vladanja med stranmi v prehodnem obdobju. Z aktivno diplomatsko vlogo Velike Britanije, ZDA, Rusije, Kitajske, Francije, Avstralije, Indonezije in Japonske je prišlo do obnovitve pogajanj, ki so se začela leta 1990 v Jakarti. Na podlagi teh pogajanj je VS OZN sprejel Okvirni dokument za razrešitev kamboškega konflikta, ki so ga potrdile tudi SOC, FUNCINPEC, KPRLF in Rdeči Kmeri in je bil osnova za mirovni sporazum v Parizu. Pariški mirovni sporazum so strani v sporu podpisale 23. oktobra 1991.

Za uspešnost mirovne operacije je pomembno, da se soglasje sprtih strani obdrži skozi celotno trajanje mandata mirovne operacije, pri čemer pa mirovna operacije UNTAC **ni bila uspešna**. Rdeči Kmeri so namreč po začetku UNTAC prenehali sodelovati z mirovno operacijo in so se uprli razorožitvi in demobilizaciji svoje vojske, kot je bilo predpostavljeno

v pariških mirovnih dogovorih. Nesodelovanje Rdečih Kmerov je bilo tudi glavna ovira pri nadaljnjem uspešnem izvajanju mandata mirovne operacije UNTAC.

2. Nepristranskost

Mirovna operacija UNTAC si je skozi celotno trajanje mandata prizadevala, da bi ohranila nepristransko držo in bila pri tem **uspešna**. Tako se je SRSK Akashi za reševanje sporov raje zatekal k diplomaciji kot pa uporabi sile, ki lahko hitreje pripelje do pristranskosti. To je bilo vidno tudi v primeru, ko bi lahko UNTAC z delom denarja za obnovo Kambodže uporabil za zmanjšanje proračunske luknje SOC pa se za to možnost niso odločili, ker bi lahko pri ostalih treh straneh to sprožilo obtožbe o nepristranskosti (Findlay 1995, 69). Mogoče so še najboljši prikaz nepristranskosti UNTAC besede generala Sandersona, poveljnika vojske UNTAC, ki je dejal, da je: "mirovna operacija UNTAC sklenila zaveznitvo z kamboškim ljudstvom, ki je s tem dobilo možnost, da premaga spletke njihovih voditeljev in se tako osvobodi kroga strahu in prisile" (Sanderson v Findlay 1995, 112).

3. Neuporaba sile

Mirovna operacija UNTAC se je skozi celotno trajanje svojega mandata držala načela neuporabe sile in tako **uspešno** izpolnila kriterij neuporabe sile. Tudi ko so Rdeči Kmeri prekinili sodelovanje in začeli z napadi na ostale strani v sporu in tudi na osebje UNTAC, vojaška komponenta UNTAC ni odgovorila s svojim napadom. Zaradi zagovarjanja bolj odločnega odgovora in dokončne rešitve problema Rdečih Kmerov je bil s svojega položaja razrešen tudi namestnik poveljnika vojaške komponente UNTAC. Odgovor UNTAC na kršitve je bil diplomatski, saj je skušal s pogajanjem ponovno vzpostaviti soglasje in medsebojno zaupanje sprtih strani.

Kritiki medlega odziva UNTAC na nasilje Rdečih Kmerov so zagovarjali stališče, da bi moral UNTAC vojaško obračunati z Rdečimi Kmeri že v začetnih fazah njihovega nasprotovanja. Ker se to ni zgodilo, so se Rdeči Kmeri samo še bolj okrepili, tako politično kot vojaško. Vojaško posredovanje oziroma vsiljevanje miru bi seveda zahtevalo spremembo mandata mirovne operacije, česar pa sodelujoče države in države članice VS OZN zagotovo ne bi podprle. UNTAC tudi ni imel dovolj vojaške opreme in osebja za takšno delovanje, hkrati pa bi izgubil svojo nepristranskost in postal samo še ena izmed strani v boju (Findlay 1995, 129–130).

Pri uporabi sile v primeru samoobrambe je prihajalo do razlik v delovanju med samimi bataljoni UNTAC. Na začetku mirovne operacije je bil uporabljen dokaj pasiven pristop k pravici do samoobrambe – vojaki se niso upirali zadržanju in so predali svoje orožje. Nekateri bataljoni pa so kasneje z orožjem branili svoje položaje. Tak je primer pakistanskega bataljona, ki je z branjenjem pred napadom zaščitil tudi prebivalce bližnjih vasi. Francoska Tujska legija pa je, ko je bila ogrožena zaradi boja med Rdečimi Kmeri in SOC, odprla ogenj na obe strani in tako prekinila spopad. Po pričevanju vojaškega poveljnika UNTAC pa nekateri bataljoni niso bili pripravljene braniti niti sami sebe (Findlay 1995, 132–133).

V Tabeli 6.2 je prikazan povzetek analize uspešnosti UNTAC po kriterijih Capstone doktrine.

Tabela 6.2: Analiza uspešnosti UNTAC po kriterijih Capstone doktrine

Kriterij uspešnosti po Capstone doktrini	Ocena uspešnosti
Soglasje sprtih strani	neuspešno
Nepristranskost	Uspešna
Neuporaba sile	Uspešna

Za resnično uspešnost mirovnih operacij OZN prav tako poudarja pomembnost sledečih kriterijev: legitimnost, kredibilnost in prevzem lastništva (to je skrb za prenos upravljanja na nacionalne in lokalne institucije).

Legitimnost in kredibilnost

Mirovna operacija UNTAC je kredibilnost izkazovala z izvedljivim mandatom, bila pa je tudi največja in najdražja mirovna operacija tistega časa. Zaradi same obsežnosti mandata mirovne operacije pa UNTAC ni mogel dovolj hitro mobilizirati svojega osebja, zato je bila pred njenim začetkom na ozemlju Kambodže vzpostavljena mirovna operacija UNAMIC z nalogo vzdrževanja premirja in odstranjevanja min. Ker UNAMIC ni imel prave moči, se je varnostna situacija v Kambodži do prihoda UNTAC zelo poslabšala, kar bi lahko enačili tudi s padcem kredibilnosti same mirovne operacije. Tudi legitimnost mirovne operacije UNTAC je bila večkrat na preizkušnji, kar se je kazalo v nezadovoljstvu prebivalstva nad neprofesionalnostjo osebja UNTAC. Tu so prednjačili pripadniki civilne policije, ki so sodelovali v raznih kriminalnih dejanjih. Tunizijski policisti so bili obtoženi nadlegovanja mladoletnih oseb in posilstev, filipinski policisti pa so bili ob povratku v domovino obtoženi tihotapljenja orožja. Nekateri civilni policisti so se do lokalnega prebivalstva obnašali nasilno

in rasistično. Med pripadniki vojske UNTAC je bil na najslabšem glasu bolgarski bataljon. Ob upadu varnosti in pojavu nasilja se je pojavilo splošno nezadovoljstvo prebivalcev Kambodže nad neučinkovitim osebjem UNTAC, ki naj bi v Kambodžo »prišli samo po plače« (Findlay 1995, 46, 47, 139). Z izboljšanjem učinkovitosti mirovne operacije UNTAC se je večala tudi varnost v Kambodži, kar je izboljšalo ugled mirovne operacije. Da so se prebivalci Kambodže res počutili varne ponazarja tudi dejstvo, da so v velikem številu udeležili prvih svobodnih in pravičnih volitev v Kambodži.

Prevzem lastništva (skrb za prenos upravljanja na nacionalne in lokalne institucije)

Z uspešno izvedenimi volitvami, kar je bil tudi eden izmed glavnih ciljev mandata, je mirovna operacija UNTAC poskrbela, da se je pristojnost uspešno prenesla na lokalno prebivalstvo in njihove institucije.

6.2 Analiza uspešnosti po kriterijih Darye Pushkine

1. Omejitev nasilnega konflikta v državi gostiteljici (zajezitev masovnega nasilja, ohranjanje premirja, zmanjšanje števila žrtev, povezanih s konfliktom, izvedba demobilizacije in razorožitve oboroženih skupin)

Kambodža je bila od leta 1969 pa vse do Pariškega mirovnega procesa in posledično do mirovne operacije UNTAC prizorišče nenehnih konfliktov: državljanska vojna, bombardiranje ZDA, v katerem so ZDA odvrgele več bomb kot v celotni II. svetovni vojni (Owen in Kiernan 2006), vladavina Rdečih Kmerov, vojna z Vietnamom. Število žrtev med civilisti je bilo večmilijonsko. Kljub temu, da je med operacijo UNTAC prišlo do spopadov, je bilo število žrtev v primerjavi s krvavo preteklostjo precej manjše, samo obdobje volitev pa je bilo eno najmirnejših obdobj v nedavni zgodovini Kambodže. S tega vidika bi lahko rekli, da je UNTAC uspešno zajezil masovno nasilje. Po mnenju Bratta (1996, 4) je dober pokazatelj, da je bil UNTAC uspešen pri zmanjšanju nasilja, tudi dejstvo, da se je bojevanje med SOC in Rdečimi Kmeri po volitvah in po končanem mandatu UNTAC dvignilo na višjo raven kot kadarkoli med mandatom UNTAC. Kar se tiče ohranjanja premirja, lahko rečemo, da UNTAC ni bil uspešen, saj je, kot je bilo omenjeno že v prejšnjem stavku, prihajalo do spopadov med sprtimi stranmi. Od junija 1992 do junija 1993 je prišlo do 2.490 kršitev premirja, v večini primerov je šlo za boje med vojsko SOC in Rdečimi Kmeri. V istem obdobju bilo 2.517 žrtev spopadov (958 mrtvih in 1.537 ranjenih), največ žrtev je bilo med civilisti, 1.537, med pripadniki borcev štirih strani pa je bilo 1.204 žrtev (SOC – 719, KR –

429, KPRLF – 28, FUNCINPEC – 28). Osebe UNTAC je utrpelo 71 žrtev, od tega 18 smrtnih (E/CN.4/1994/73, 10). Tudi v primeru izvedbe demobilizacije in razorožitve oboroženih skupin UNTAC ni bil uspešen, saj mu ni uspelo razorožiti vseh skupin, kot je bilo dogovorjeno v mirovnih dogovorih. Razorožitvi so se uprli Rdeči Kmeri, kar je posledično pripeljalo do tega, da se je razorožilo le 70 odstotkov oboroženih pripadnikov ostalih treh strani, 30 odstotkov vojske pa so obdržali zaradi lastne zaščite. Ker razorožitev ni bila dosledno izpeljana, je seveda prihajalo do omenjenih spopadov. Glede na vse vidike prvega kriterija lahko rečemo, da je bil UNTAC pri tem kriteriju le **delno uspešen**.

2. Zmanjševanje človeškega trpljenja (zmanjšanje zlorab človekovih pravic, uspešna ponovna naselitev beguncev)

Pri procesu ponovne naselitve beguncev je bila komponenta repatriacije UNTAC izredno uspešna, saj ji je uspelo v enem letu v Kambodžo vrniti vseh 360.000 beguncev, ki so prebivali v begunskih taboriščih, nameščenih ob tajsko-kamboški meji (Findlay 1995, 52). Z vidika same premestitve beguncev je bila operacija očitno uspešna, vendar pa, kot navaja Anderson, operacija ni zadostila pogojem, ki so potrebni za uspešno dolgoročno namestitev beguncev. Ti pogoji so: mir in varnost, dostop do obdelovalne zemlje, odstranitev min ter dolgoročna finančna pomoč (Anderson v McLellan 1993, 15). Pri vrnitvi beguncev je očitno bolj pomembno vlogo igral čas vrnitve beguncev – torej, da so se begunci vrnil pred volitvami, kot pa sami življenjski pogoji, v katerih bodo begunci kasneje živeli (UNSRID v McLellan 1993, 16). Pariška mirovna konferenca je za področje človekovih pravic določila, da se mora Kambodža obvezati, da bo zagotovila spoštovanje in upoštevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, da bo podprla aktivnosti kamboškega ljudstva pri promociji in zaščiti človekovih pravic in temeljnih svoboščin in da bo poskrbela, da se prakse preteklosti ne bodo vrnil. Za zagotavljanje teh določil je UNTAC izvajal programe obveščanja o človekovih pravicah in pomagal pri ustanavljanju skupin za človekove pravice, hkrati pa je preiskoval incidente, povezane s človekovimi pravicami. UNTAC je tudi ustanovil Komisijo za nadzor zaporov (Prisons Control Commission), ki je omogočila izpustitev političnih zapornikov, zapornikov, zaprtih brez sojenja, izboljšala razmere v zaporih ter omogočila zapornikom udeležbo na volitvah. V skladu s Pariškimi mirovnimi dogovori je imel UNTAC pooblastila za preiskovanje kršitev človekovih pravic in izvajanje akcij za izboljšanje področja varovanja človekovih pravic. Pri tem pa je bil glavni problem dejstvo, da je bil SRSG Akashi mnenja, da je potrebno aretacije in sojenje osumljenim prepustiti lokalnim oblastem in organom kazenskega pregona. Pri tem pa se je pokazalo, da kljub mnogim

preiskavam UNTAC, vlada SOC ni hotela izvajati aretacij. Zato je 6. januarja 1993 SRSG ustanovil Urad posebnega državnega tožilca z nalogo vlaganja tožb in zadržanja oseb, osumljenih političnih zločinov in zločinov proti človekovim pravicam. S tem uradom je dobila civilna policija UNTAC pooblastila za aretacije. Pri tem pa se je pokazal nov problem, saj je sodstvo SOC zavrnilo sojenje obtoženim osebam oziroma bi bilo sojenje, če bi do njega le prišlo, lahko pristransko. Čeprav je komponenta človekovih pravic izvajala izobraževanja za sodnike, odvetnike in tožilce, UNTAC v Kambodži ni želel vzpostaviti popolnoma novega sodnega sistema (Findlay 1995, 63–66). Za področje varovanja človekovih pravic lahko rečemo, da je UNTAC pripomogel k precejšnjem izboljšanju na tem področju, žal pa je do kršitev še vedno prihajalo.

Pri oceni uspešnosti lahko rečemo, da je bila operacija UNTAC glede na vse navedene podatke, tako kot pri prvem kriteriju, pri zagotavljanju zmanjševanja človeškega trpljenja le **delno uspešna**.

3. Preprečevanje širjenja konflikta preko meja države (nedotaknjenost integritete sosednjih držav)

Pri preprečevanju širjenja konflikta preko meja države je bila operacija UNTAC **uspešna**, saj do širjenja konflikta ni prišlo. Kar je morda še bolj pomembno za sam mir v Kambodži, je dejstvo, da je operaciji UNTAC uspelo uresničiti dogovore pariške mirovne konference o umiku tujih sil, svetovalcev in vojaškega osebja iz Kambodže. To se predvsem nanaša na vietnamsko vojsko na območju SOC. Pomembno pa je tudi dejstvo, kot navaja Akashi, da je Kitajska prenehala podpirati Rdeče Kmere, Tajsko pa je prav tako podprla UNTAC, čeprav naj bi na lokalni ravni kljub temu prišlo do določenega vojaškega in gospodarskega sodelovanja med Rdečimi Kmeri in Tajsko (Akashi 1994, 210).

4. Podpiranje reševanja konflikta (preprečevanje pojava nasilja po končani mirovni operaciji)

Bratt, ki ga v svojih kriterijih povzema Pushkina, je v svoji analizi predvidel, da mora v državi priti do delitve moči med stranmi, kar bi onemogočalo potrebo po nasilju. Delitev moči po volitvah v Kambodži pa ni odražala rezultata volitev in zmage FUNCINPEC. Položaj predsednika vlade je bil razdeljen med FUNCINPEC in CPP, CPP je obdržala nadzor nad 18 provincami, v novi vojski pa je ostalo veliko enot, ki so ostale lojalne CPP (Bratt 1996, 3–4). 5. julija 1997 je drugi predsednik vlade Hun Sen (CPP) celo izvedel državni udar in zamenjal zakonito izvoljeno vlado Kambodže. V Kambodži se je takrat ponovno začel val

nasilja, z uporabo težkega orožja v urbanem okolju pa je prišlo do velikega števila žrtev. Med ljudi se je vrnil strah, javno izražanje mnenj ni bilo več varno (Hammarberg 1997). Tudi Rdeči Kmeri, ki so zavrnili razorožitev, so nadaljevali z gverilskim bojevanjem v nekaterih delih države še šest let po operaciji UNTAC (Vachon 2012). Danes lahko rečemo, da je bil UNTAC po tem kriteriju le **delno uspešen**, v Kambodži ni izbruhnila nova državna vojna, nasilje in konflikti pa so se kljub temu še pojavljali.

V Tabeli 6.3 je predstavljena ocena uspešnosti UNTAC po predhodno analiziranih kriterijih Pushkine.

Tabela 6.3. Analiza uspešnosti UNTAC po kriterijih Darye Pushkine

Kriteriji uspešnosti po Daryi Pushkini	Ocena uspešnosti
Omejitev nasilnega konflikta v državi gostiteljici	Delno uspešno
Zmanjševanje človeškega trpljenja	Delno uspešno
Preprečevanje širjenja konflikta preko meja države	Uspešno
Podpiranje reševanja konflikta	Delno uspešno

Faktorji, ki vplivajo na uspešnost mirovne operacije:

1. Mirovna operacija OZN je v civilnem upravljanju konflikta uspešnejša, če člani OZN kažejo stalno pripravljenost za razrešitev konflikta (zadostna vojaška in logistična podpora ter število osebja).

Mirovna operacija UNTAC je bila prva mirovna operacija, ki je prevzela vodenje in upravo države, zato je potrebovala veliko količino sredstev in osebja. Klasificirana je bila kot največja in najdražja mirovna operacija tistega časa. Žal je bila težava mirovne operacije v tem, da se vse predvidene komponente mirovne operacije niso mogle pravočasno zbrati. Zaradi tega dejstva je bila tudi ustanovljena mirovna operacija UNAMIC, katere namen je bil vzdrževanje doseženega premirja, dokler ne bi nadzora prevzel UNTAC. Do nastopa mandata UNTAC pa je bilo to premirje že pošteno načeto, kar je pomenilo slabo izhodišče za operacijo UNTAC. Kasneje se je tudi izkazalo, da predvsem vojaška komponenta operacije nima dovolj vojaškega osebja za zaščito vseh civilistov in UNV v volilni komponenti UNTAC. Ob stopnjevanju nasilja Rdečih Kmerov v obdobju pred volitvami so zato morali zmanjšati število volišč na ozemlju Rdečih Kmerov, UNV pa so se bili primorani vrniti v Phnom Penh. Visoka stopnja zavzetosti članov OZN se kaže tudi v vzpostavitvi ekipe vojaških predstavnikov za stike, ki je še šest mesecev po operaciji UNTAC poročala o

zadevah, ki bi lahko vplivale na varnostno situacijo v Kambodži. Glede na zapisano lahko potrdim, da so opisana dejanja pozitivno vplivala na uspešnost mirovne operacije.

2. Mirovne operacije OZN so manj uspešne v civilnem upravljanju konflikta, kadar strani v spopadu v času trajanja mirovne operacije prejema vojaško in/ali politično podporo s strani zunanjih držav ali skupine.

Cilji mirovne operacije UNTAC so vključevali tudi preverjanje in nadzor umika tujih oboroženih sil in njihove opreme z ozemlja Kambodže. S tem je mišljena predvsem vojska Vietnam, ki je nastavljal vladavino SOC. UNTAC je umik vietnamske vojske potrdil. Rdeči Kmeri so se sicer pritožili, da umik ni bil popoln, vendar pa je UNTAC ob ponovnem pregledu ozemlja in vojske SOC njihove trditve označil za neutemeljene. Kot sem že predhodno zapisal, sta s podporo strani v sporu prenehali tudi Tajski in Kitajski. Za kriterij lahko torej rečemo, da je ukinitve vojaške in/ali politične podpore s strani zunanjih držav pripomogla k uspešnejši mirovni operaciji.

3. Mirovna operacija OZN je uspešnejša v civilnem upravljanju konflikta, če jo spremlja učinkovita diplomacija (doseganje dogovorov glede spornih vprašanj, ki so osnova za konflikt).

Diplomatska prizadevanja za rešitev kamboškega vprašanja so se začela že leta 1979, ko je VS OZN izpostavila varnostno situacijo v Kambodži. Takrat zaradi pomanjkanja politične volje in soglasja med stalnimi članicami VS OZN do reševanja krize v Kambodži ni prišlo. Tako je napore za rešitev krize prevzela GS OZN, ki je s pomočjo tihe diplomacije identificirala cilje pogajanj med vojskujočimi se stranmi. S tem se je bilo tudi postavljeno izhodišče za Pariško mirovno konferenco in dokončno rešitev kamboškega vprašanja.

Med samo mirovno operacijo je bil ustanovljen SNC, ki je vključeval člane vseh štirih sprtih strani. SNC je bil zamišljen kot telo kamboške suverenosti, ki bi lahko prineslo nacionalno spravo. Vendar je bila situacija v realnosti precej drugačna, saj je delo SNC oteževalo nestrinjanje med stranmi, ki je pripeljalo do tega, da je bila izvršna oblast dana UNTAC in ne SNC (Findlay, 57–58).

Primer Kambodže kaže, da je učinkovita diplomacija pomembna za rešitev konflikta, saj je zaradi učinkovitega diplomatskega angažiranja sploh prišlo do mirovne operacije. Hkrati pa lahko rečemo, da bi bilo reševanje krize precej lažje, če bi prišlo do uspešnega diplomatskega

sodelovanja sprtih strani v sklopu SNC, saj bi lahko SNC tako imel izvršilno funkcijo in bi bilo skrbništvo OZN nad Kambodžo v tranzicijskem obdobju nepotrebno.

4. *Mirovna operacija OZN je uspešnejša pri civilnem upravljanju konflikta, če strani v sporu pristanejo na mirovno operacijo in z njo sodelujejo.*

Kot je bilo že povedano, je bil glavni problem operacije UNTAC nesodelovanje Rdečih Kmerov v procesu razoroževanja in demobilizacije, kar jim je omogočalo, da so z nasiljem vplivali na potek operacije. Rdeči Kmeri so tudi vse do volitev obtoževali UNTAC pristranskosti in so grozili, da bodo na nasilen način prekinili proces volitev, do česar na koncu sicer ni prišlo.

5. *Mirovna operacija OZN je uspešnejša, kadar med stranmi v sporu vlada prepričanje, da bi se moral konflikt razrešiti z nenasilnimi sredstvi (pripravljenost sprtih strani na pogajanje, spoštovanje doseženega premirja).*

V osnovi je sicer prišlo do soglasja strani o razrešitvi konflikta na miren način in do premirja, saj brez tega sploh ne bi prišlo do mirovne operacije, vendar pa je bila potem realnost mirovne operacije UNTAC precej drugačna. Tako se spet lahko obregnemo ob Rdeče Kmere, ki so z nesodelovanjem v procesu razoroževanja in demobilizacije povzročili, da ni prišlo do popolne razorožitve in demobilizacije tudi pri ostalih treh straneh, ki so seveda potrebovali določeno količino vojske za potrebe samoobrambe. Konflikt se torej kljub začetnemu soglasju ni razreševal v mirnem okolju, ampak so bile skozi celotno obdobje UNTAC prisotne konfrontacije med oboroženimi stranmi, predvsem med Rdečimi Kmeri in SOC.

7 VERIFIKACIJA RAZISKOVALNEGA VPRAŠANJA IN SKLEPNA MISEL

Kambodža je bila skozi svojo celotno zgodovino stičišče nenehnih vojn in krvavih bojov za prevlado, zato tudi njena nedavna zgodovina ni presenetljiva. Ljudstvo Kambodže se je stoletja bojevalo proti hegemonskim interesom svojih sosed, zlasti Vietnamu in tedanjega Siamskega kraljestva (Tajske), v državi pa je prišlo tudi do državljanske vojne. Dolgotrajna državljanska vojna je bila tudi vzrok za vzpostavitev mirovne operacije UNTAC.

Mirovna operacija UNTAC sodi v drugo generacijo mirovnih operacij in tipološko po avtorjih Bellamy, Williams in Griffin sodi med operacije v podporo miru, ki predvidevajo vzpostavitev prehodne civilne uprave pod okriljem OZN.

Upoštevajoč resolucijo 880 VS OZN je bila mirovna operacija UNTAC **uspešna**, vendar pa ob podrobnejši analizi mandata lahko sklepamo, da operacija ni bila povsem uspešna.

Z analizo posamičnih nalog (glej Tabelo 6.1), zapisanih v mandatu mirovne operacije UNTAC, bi lahko ocenili uspešnost le-te z oceno **delno uspešno**, saj so bile od devetih nalog mandata uspešno izpolnjene le štiri (nadziranje in potrditev umika tujih vojaških sil, izvedba svobodnih in pravičnih volitev, repatriacija in ponovna naselitev kamboških beguncev in razseljenih oseb ter pomoč pri programu razminiranja in ozaveščanju prebivalstva glede min). Z oceno delno uspešno sem ocenil tri naloge mandata in sicer: širjenje in zaščita človekovih pravic, nadzor nad vojaško varnostjo in civilno upravo ter nad vzdrževanjem reda in miru ter obnova osnovne infrastrukture in začetek gospodarske rekonstrukcije in razvoja. Mirovna operacija je bila povsem neuspešna pri razorožitvi in demobilizaciji strani v sporu, kar je vplivalo na vzpostavitev varnosti v Kambodži in posledično tudi oteževalo izpolnjevanje ostalih nalog mandata.

Tudi pri analizi kriterijev uspešnosti po Capstone doktrini (glej Tabelo 6.2) pridemo do podobnega zaključka in mirovno operacijo UNTAC ocenimo kot **delno uspešno**. Mirovna operacija UNTAC je bila namreč neuspešna pri kriteriju soglasja strani, kar se je kazalo v nesodelovanju Rdečih Kmerov z mirovno operacijo. Ostala dva kriterija, nepristranskost in neuporaba sile, pa sta bila uspešno izpolnjena.

Pushkina je za ocenjevanje uspešnosti mirovne operacije uporabila štiri kriterije, od katerih trije kriteriji (omejitev nasilnega konflikta v državi gostiteljici, zmanjševanje človeškega trpljenja, preprečevanje širjenja konflikta preko meja države) povsem sovpadajo z nalogami samega mandata mirovne operacije UNTAC. Tako lahko kriterij omejitve nasilnega konflikta v državi gostiteljici enačimo s sledečima nalogama mandata: razorožitev in demobilizacija štirih strani v sporu ter lociranje in zaseganje orožja in vojaške opreme. V kriteriju zmanjševanje človeškega trpljenja so zajete naloge: širjenje in zaščita človekovih pravic ter repatriacija in ponovna naselitev kamboških beguncev in razseljenih oseb, v ta kriterij pa bi lahko uvrstili tudi nalogi pomoči pri programu razminiranja in ozaveščanja prebivalstva glede min ter obnove osnovne infrastrukture in začetka gospodarske rekonstrukcije in razvoja, saj obe pripomoreta k zmanjševanju človeškega trpljenja. Kriterij preprečevanja širjenja konflikta preko meja države pa bi lahko deloma povezali z nalogo nadziranja in potrditve umika tujih vojaških sil.

Kriterij podpiranja reševanja konflikta prav tako v določeni meri sovпада z nalogo mandata, saj bi se nasilje po končani mirovni operaciji preprečevalo predvsem s pravično razdelitvijo moči, kar naj bi omogočile svobodne in poštene volitve, ob predpostavki, da se rezultati volitev resnično upoštevajo pri sestavi oblasti, seveda.

Mirovna operacija UNTAC je bila po moji oceni glede na kriterije Pushkine uspešna le pri preprečevanju širjenja konflikta preko meja države, pri omejitvi konflikta v državi gostiteljici, zmanjšanju človeškega trpljenja in pri podpiranju reševanja konflikta pa je bila le delno uspešna (glej Tabelo 6.3). Ob zapisanem tako zaključujem, da je tudi dokončna ocena uspešnosti mirovne operacije UNTAC po kriterijih Pushkine **delno uspešna**.

Kot prikazuje Tabela 7.1, je končna uspešnost mirovne operacije UNTAC po mojem mnenju lahko ocenjena le z oceno **delno uspešno**, saj je bila taka končna ocena po treh od štirih sklopov kriterijev (ocena po Capstone doktrini, ocena mandata UNTAC, ocena po kriterijih uspešnosti Pushkine). Uspešno je bila mirovna operacija UNTAC ocenjena samo v resoluciji 880 VS OZN, kar pomeni, da prihaja do razlik med ocenami uspešnosti mirovne operacije UNTAC.

Tabela 7.1: Pregled končne ocene uspešnosti UNTAC

Kriterij ocenjevanja uspešnosti UNTAC	Ocena uspešnosti UNTAC
OZN po resoluciji VS OZN	Uspešna
OZN po Capstone doktrini	Delno uspešna
OZN po mandatu UNTAC	Delno uspešna
Kriteriji po Pushkini	Delno uspešna
Končna ocena uspešnosti UNTAC	Delno uspešna

Menim, da mirovne operacije, ki jih mednarodna skupnost uporablja kot enega izmed ključnih orodij za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti, zaradi vse večje kompleksnosti mednarodnega okolja in spreminjajočih groženj varnosti potrebujejo drugačen pristop k ocenjevanju uspešnosti. Kriteriji, ki jih za ocenjevanje uspešnosti mirovne operacije uporablja OZN (Capstone doktrina) po mojem mnenju niti niso pravi kazalci uspešnosti posamezne mirovne operacije, temveč so bolj pogoji oziroma priporočila za uspešnost izvedbe mandata. Menim, da bi k določitvi kriterijev, s katerimi OZN ocenjuje uspešnost svojih mirovnih operacij, morali vključiti tudi ostale strokovnjake, ki se s tematiko

ocenjevanja mirovnih operacij strokovno ukvarjajo. Kriteriji bi morali biti definirani podrobneje kot v Capstone doktrini in v kolikor je to mogoče, kvantitativno merljivi.

Nabor groženj mednarodnemu miru in varnosti se je z globalizacijo, internetom in močjo družbenih omrežij v primerjavi s časom po drugi svetovni vojni močno povečal, saj novodobna orodja omogočajo hitrejšo mobilizacijo sovražnih sil oziroma skupin, katerih cilj je destabilizacija mednarodnega okolja. Izziv mednarodne skupnosti v bodoče bo razviti učinkovit, hiter in ustrezen odziv na grožnje. Velika odzivnost mednarodne skupnosti je velikega pomena, pri čemer so koherentnost, složnost in želja po resničnem varovanju mednarodnega miru in varnosti tisto, kar je resnično pomembno. Dokler bodo države še vedno sledile le svojim parcialnim geopolitičnim interesom pod krinko demokratizacije, humanitarnosti in človekovih pravic, bo glavni cilj OZN težko uresničljiv.

To dokazuje tudi primer Kambodže. Morije in dolgotrajna državljanska vojna 20 let niso dosegli svojega epiloga predvsem zaradi nezainteresiranosti mednarodne skupnosti po rešitvi problema oziroma zaradi blokade delovanja VS OZN zaradi nasprotujočih interesov stalnih članic. Šele po spremembi mednarodne klime in okrepitvi zainteresiranosti in pripravljenosti ZDA, Kitajske in Rusije za rešitvi varnostne situacije v Kambodži je prišlo do naglih sprememb v smeri razrešitve konflikta.

8 LITERATURA

- Akashi, Yasushi. 1994. The challenge of peacekeeping in Cambodia. *International peacekeeping* 1 (2): 204–215.
- Bratt, Duane. 1996. Defining peacekeeping success: the experience of UNTAC. *Peacekeeping & international relations* 25 (4): 3–5.
- Canby Publications. 2016. *History of Angkor (in a nutshell)*. Dostopno prek: <http://www.canbypublications.com/angkor-cambodia/angkor-history.htm> (10. julij 2016).
- Central intelligence agency. 2016. *The World Factbook*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cb.html> (15. julij 2016).
- Chandler, David. 2009. *Cambodia History (Searching for the Truth)*. Dostopno prek <http://www.cambodiatribunal.org/history/cambodian-history/> (10. julij 2016).
- Ekonomski in socialni svet. 1994. *A continued UN human rights presence in Cambodia*. Resolucija E/CN.4/1994/73, sprejeta 24. februarja 1994. Dostopno prek: http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/213043/E_CN.4_1994_73-EN.pdf?sequence=3&isAllowed=y (10. avgust 2016).
- Findlay, Trevor. 1995. *Cambodia The Legacy and Lessons of Untac*. New York: Oxford University Press.
- Garb, Maja. 2016. Uspešnost mirovnih operacij. V *Konvencionalna in hibridna varnost: vzorci (dis)kontinuitete*, ur. Malešič Marjan, 215–237. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Generalna skupščina. 1992. *Report of the secretary-general on Cambodia – Poročilo generalnega sekretarja o Kambodži*. S/23613, sprejeto 19. februarja 1992. Dostopno prek: http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/53231/S_23613EN.pdf?sequence=3&isAllowed=y (10. avgust 2016).
- Grošelj, Klemen. 2007. *Slovenija v svetu mirovnih operacij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Hammarberg, Thomas. 1997. *Statement by ambassador Thomas Hammarberg, Special representative of the Secretary-General of the united nations for human rights in Cambodia*. Dostopno prek: <https://web.archive.org/web/20070627054853/http://cambodia.ohchr.org/Documents/Statements%20and%20Speeches/English/40.pdf> (9. avgust 2016).

- Jelusič, Ljubica, ur. 2005. *Mirovne operacije in vloga Slovenije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Owen, Taylor in Kiernan, Ben. 2006. *Bombs over Cambodia*. Dostopno prek: http://gsp.yale.edu/sites/default/files/files/Walrus_CambodiaBombing_OCT06.pdf (10. avgust 2016).
- Pushkina, Darya. 2006. A Recipe for Success? Ingredients of a Successful Peacekeeping Mission. *International Peacekeeping* 13 (2): 133–149.
- Ratner, Steven R. 1996. *The new UN peacekeeping: building peace in lands of conflict after the Cold War*. New York: St. Martin's Press: Council on Foreign Relations.
- United Nations. 2004. *Cambodia*. Dostopno prek: <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/cambodia.pdf> (9. avgust 2016).
- United Nations. 2016a. *Cambodia – UNAMIC. Background*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamicbackgr.html> (15. julij 2016).
- --- 2016b. *Cambodia – UNTAC. Background*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/untacbackgr2.html> (18. julij 2016).
- --- 2016c. *History of the United Nations*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/sections/history/history-united-nations/index.html> (10. julij 2016).
- --- 2016č. *Main Organs*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/sections/about-un/main-organs/index.html> (10. julij 2016).
- --- 2016d. *Peacekeeping Fact Sheet*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml> (8. julij 2016).
- --- 2016e. *Post Cold-War Surge*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/surge.shtml> (9. julij 2016).
- --- 2016f. *Principles of UN peacekeeping*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/principles.shtml#impartiality> (8. julij 2016).
- --- 2016g. *The early years*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/early.shtml> (9. julij 2016).
- --- 2016h. *The Role of the Secretary-General*. Dostopno prek: http://www.un.org/sg/sg_role.shtml (23. julij 2016).
- --- 2016i. *United Nations Peacekeeping Operations: Principles and Guidelines*. Dostopno prek: http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/capstone_eng.pdf (9. julij 2016).

- Ustanovna listina Združenih narodov. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Mednarodno_pravo/Zbirka/Ustanovna_listina_OZN_e_verzija_pdf.pdf (25. julij 2016).
- Vachon, Michelle. 2012. 20 years after UNTAC. *The Cambodia Daily*, 3. december. Dostopno prek: <https://www.cambodiadaily.com/special-reports/20-years-after-untac-6400/> (9. avgust 2016).
- Varnostni svet. 1991. *Resolucija 717*. S/RES/717/1991. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/596/53/IMG/NR059653.pdf?OpenElement> (25. julij 2016).
- Varnostni svet. 1992. *Resolucija 745*. S/RES/745/1992. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/04/IMG/NR001104.pdf?OpenElement> (25. julij 2016).
- Varnostni svet. 1993a. *Resolucija 826*. S/RES/826/1993. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/296/94/IMG/N9329694.pdf?OpenElement> (25. julij 2016).
- --- 1993b. *Resolucija 840*. S/RES/840/1993. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/350/94/IMG/N9335094.pdf?OpenElement> (25. julij 2016).
- --- 1993c. *Resolucija 860*. S/RES/860/1993. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/473/06/IMG/N9347306.pdf?OpenElement> (25. julij 2016).
- --- 1993č. *Resolucija 880*. S/RES/880/1993. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/609/09/PDF/N9360909.pdf?OpenElement> (25. julij 2016).
- *Wikipedia*. 2016. Dostopno prek: <https://en.wikipedia.org/wiki/Cambodia> (15. julij 2016).
- Zupančič, Rok. 2016. Geneza koncepta preprečevanja oboroženih konfliktov: od prvih idej do (nove) norme mednarodnih odnosov? V *Konvencionalna in hibridna varnost: vzorci (dis)kontinuitete*, ur. Malešič Marjan, 43–73. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.